

Dragica Čeč

KAKO SE JE SKAVT PETER UČIL ŽIVLJENJA

Ko se podirajo miti

Skavtsko gibanje je v svetu kontinuirano gibanje, ki se je začelo s taborom 16 dečkov pod vodstvom veterana burske vojne Baden-Powella leta 1907 na otočku Brownsea. Gibanje je bilo tako popularno, da se je v enem letu razširilo čez morje na kontinent. Čeprav so mladi do danes ohranili svoje klobuke in rutke, so postali iz militarističnega gibanja (tako so ga označili sodobniki) vzgojno gibanje. »Vojaška disciplina in celo militaristični vzorci organiziranja mladih so bili značilnost angleških skavtov,«¹ trdijo še nekatere sodobne sinteze mladinskih gibanj. To so oznake avtorjev, ki trdijo, da so mladinska gibanja nastala zaradi pojava novih pedagoških teorij. »Teoretiki in praktiki dela z mladimi so se zavedali, da je treba 'presežno energijo' mladih ne kako kanalizirati in 'družbeno konstruktivno' uporabiti. (...) Pri tem pa so vedeli, da tradicionalni izvori socialne kontrole in sekundarne socializacije mladih, kot so bile družine in religiozne organizacije, ne bodo zadoščali za tovrstno kanaliziranje in usmerjanje mladostniških energij.«²

Tudi pri nas je gibanje kratkohlačih dečkov s klobuki dobilo naziv skavtsko. Kmalu se mu je

pridružil še gozdovniško gibanje, ki pa ga je družba sprejela kot del skavtskega gibanja.³ Ime gozdovnik se je izgubilo v besednjaku družbe, živeče v drugi Jugoslaviji. Na osnovni ideji svetovnega skavtskega gibanja, ki je za pripadnike gibanja danes predvsem vzgojno, sta v novo slovensko državo leta 1990 vstopili dve organizaciji, ki vsaka na svoj način sledita zahtevam krovnih skavtskih organizacij: po kontinuiteti starejša taborniška in nova skavtska organizacija. Danes se obe imenujeta »svetovljansko« skavtski, čeprav jih slovenska družba tradicionalno označuje kot taborniški.⁴ Pri tem je vsaka konkretna povezava s stegi, ki so »pod italijanskim okupatorjem pohiteli s samolikvidacijo,«⁵ naravnost spekulativna in ne zdrži zgodovinske revizije. Po natančni primerjavi gibanj lahko ugotovimo, da je zveza tabornikov, ki je nastala l. 1951, prevzela le nekatere metodološke pripomočke skavtskega gibanja. Ideja skavtstva se v povojnem času ni mogla ohraniti, saj je ta čas opravil z meščanstvom, z njegovimi idejami, z vrednotami in z načinom

³ Joža Glonar, Slovar slovenskega jezika, Ljubljana 1936, s. v. gozdovnik.

⁴ Športna terminologija je od svojih nastankov pa do danes spremenila svoj pomen. Če je nekdo leta 1920 puhal v breg, da bi dosegel kočo na Stolu, je svoj šport označil z besedo turistika. Tričetrstoletja kasneje bi nepoznavalec njegovo »turistiko« prej napačno razumel kot izlet na Bled.

⁵ Skavti in gozdovniki na Slovenskem, Muzej narodne osvoboditve Maribor, Maribor 1990, str. 10 (v nadaljevanju: Skavti ...).

¹ John R. Gillis, Mladina in zgodovina, Ljubljana 1999, str. 244 (v nadaljevanju: Gillis, Mladina...).

² Ibidem.

življenja. Povojni čas je namreč čisto spremenil miselno atmosfero in dojemanje sveta vseh, ki so živeli v okviru in času, ki se ga politično označuje kot druga Jugoslavija.

Skavtsko gibanje je leta 1922 našlo svoj odmev predvsem med meščani, o čemer zgovorno priča fenomen hitrega naraščanja ljubljanskih skavtov v prvem letu njihovega delovanja. Skavti so postali popularni v vrstah uradništva in meščanstva. Meščani (uradniki in učitelji) so bili tisti ljudje, ki so se ogrevali nad »svobodoljubljem v duševnem oziru«⁶, kot so si razlagali povojni liberalizem. »To je bil liberalizem, ki ni nastopal proti veri, je pa hotel svobodo svojih nazorov v kulturi, verstvu, filozofiji in življenju nasploh.«⁷ V tak svetovni nazor se je skavtska ideja zagotovo primerno vključila s svojo versko strpnostjo in z miroljubnim svetovljanstvom.

Temeljna knjižica, ki predstavlja razvoj skavtov in gozdovnikov, je katalog razstave v Muzeju novejšje zgodovine v Mariboru.⁸ Nastala je s pomočjo predvsem skavtske periodike in subjektivnih virov, kot so spomini in intervjuji s skavti in z gozdovniki. Vsekakor je bila uporaba intervjujev (ki danes spada v metodološki koncept »oral history«) pravilna metodološka odločitev, ki je vodila tudi avtorje knjige z naslovom *70 let skavtstva in gozdovništva v Kamniku*. Metodo, ki je sicer zaradi pomanjkanja arhivskih virov zelo primerna, je treba uporabljati z veliko mero pazljivosti, saj ima številne zanke, ki od zgodovinarja zahtevajo dobro poznavanje časa in prostora, o katerem želi izvedeti več podrobnosti.⁹

Več skavtske literature in verjetno del arhiva ljubljanskih stegov so posamezniki po vojni podarili NUK-u. Arhiv krovne organizacije pa je doživel usodo večine društvenih arhivov, ki so dočakali 2. svetovno vojno – člani so ga uničili.

Namen te sinteze je umestitev fenomena skavtstva v čas in prostor medvojne Slovenije, v katerem je gibanje zaživelo in tako spodbudilo drugačno obnašanje družbe v njenem odnosu

do mladih. Namesto števil in krajev se bodo najprej iskali mladi, in to v smislu, kaj so bili in kaj so hoteli biti ... Mladih ne smemo odkrivati leta 1922, ampak takrat, ko je slovenska pedagogika spoznala skavte in se začela z njimi teoretično spoznavati. Brali boste o družbi in njenih prizadevanjih, da bi umestila obdobje mladosti in mladostniških organizacij v svoj miselni spekter.

Odkrivanje novega življenjskega obdobja mladosti ali kako se je srednješolec postavljaj na lastne noge

Pojem mladostnik se je v našem prostoru prvič pojavil z uvedbo instituta mladinskega sodnika. Institut, ki je od leta 1908 na Kranjskem zaposlil enega sodnika, se je ukvarjal z mladinskim prestopništvom oseb, ki so dopolnile 14 let.¹⁰ Vsebinsko in idejno je institut izoblikoval njegov sodnik in pisatelj Fran Milčinski, ki je bil poklicno in osebno zapisan pedagoški znanosti in njenemu napredku. Za kaznovanje otrok mlajših od 14. let, ki so jih zalotili pri prekršku, pa so bili zadolženi njihovi šolski skrbniki ali starši, kar pomeni, da so se popolnoma izognili kaznim predpisanim v klavzulah različnih zakonov.



Šlepa. Deček, ki posnema odrasle, ki kadil in ki iz njega ne bo nikdar kaj prišlo.



Močen in zdrav deček, sportnik, ne kadil.

Čeprav se je v kazenski literaturi uveljavil pojem zanemarjene mladine,¹¹ se v vsakdanji rabi izraz mladina ni uveljavil, da bi označil določeno starostno skupino v populaciji. V takšni urejenosti družbe je vsak otrok nosil takšno ime, ki

⁶ Jurij Perovšek, Idejni, socialnogospodarski in narodno-politični nazori slovenskega meščanstva v času med svetovnima vojnama, v: *Zgodovinski časopis* 1997, št. 4, str. 529–554, povzema po *Slovenskem narodu*, 23. 8. 1924 (v nadaljevanju: Perovšek, Idejni ...).

⁷ Perovšek, Idejni ..., str. 530.

⁸ Skavti...

⁹ Pri.: Paul Thompson, *The Voice of the Past, Second edition*, Oxford University Press, Oxford 1988.

¹⁰ Albert Mrgole, Malopridna mladež med zaščitniki in preganjalci, *Cf. Ljubljana 1999 (v nadaljevanju: Mrgole, Malopridna mladež ...).

¹¹ Uveljavil ga je Milčinski v svojih delih o mladinskem prestopništvu, temi, kateri je bil zapisan po službeni in emocionalni plati. Izraz se je uveljavil še v krogu piscev Domačega ognjišča, socialno pedagoškega časopisa, ki je začel izhajati leta 1907. Širše se pojem ni uveljavil.

je vsem ostalim članom družbe povedalo največ: ko se je govorilo o socialnem statusu, je bil mladostnik srednješolec ali obrtniška mladina; ko se je govorilo o njegovem obnašanju v družbi, je bil označen za fanta ali mladeniča. Pojem mladine, ki bi označeval starostno skupino, v kateri bi se znašli kmečki fantje in dekleta, srednješolci - študenti in delavska mladina, se je uporabljal le redko. Kot mladino so označevali le srednješolce.

Če so bili enajstletniki izvzeti iz določil kazenskega prava, pa so bili vsaj dijaki srednjih šol (gimnazij in realk) pod strogim nadzorom šolskih oblasti, ki so urejale njihovo življenje, tudi ko so po končanem pouku zapustili šolske učilnice. V strogem krščanskem duhu je bila to tudi moralna dolžnost šolskih predstojnikov, saj so bili dijaki srednjih šol zbrani z vseh vetrov in so si v kraju, kjer je stala šola, našli svoje stanovanje, hrano in družbo ter tako rekoč tudi »starše«. ¹² Šolski predstojniki so postali nadzorniki te mladine, ker bi bili otroci drugače brez pravega nadzora. Skrbno so nadzorovali razmere, v katerih živijo njihovi dijaki. Seveda bi jih najbolj motile moralno sporne družine, pri katerih bi se nastanili dijaki. Zato so si pridržali pravico do svetovanja o spremembi bivališča njihovega dijaka. Končno pa so si v primeru, če ne bi obveljal njihov nasvet, pridržali pravico do izključitve dijaka.

Prvi poizkusi vključevanja mladih v določeno meščansko organizacijo so se začeli med obrtniškimi vajenci leta 1896. Te so sokoli organizirali kot sokolski naraščaj. Ker je takšno delovanje prepovedovala odredba deželne vlade, so sokoli svojo dejavnost med dijaki nekako formalno prikrivali vse do leta 1899, ko jim je ista institucija dovolila vzgajati dijake v sokolski telovadbi po Tyrševem sistemu. Ko se je leta 1908 spremenila politična situacija na Kranjskem, so sokoli pravico delovanja med dijaško mladino zopet izgubili. Njihovo delovanje je bilo zopet formalno v navzkrižju z zakoni, a mladi so bili pridobljeni. Leta 1913 je bilo mladine, ki je bila v sokolskem naraščaju jasno razdeljena na dijaško in obrtno, toliko, da je morala deželna vlada preklicati prepoved vključevanja dijakov v sokolska društva. ¹³ Izoblikovanje novega življenjskega obdobja

mladosti, ki je nosilo neko mero samoiniciativnosti, je bilo težko.

V pravih slovenske realke iz leta 1901 se je spekter delovanja učenca realke omejil takole: »*Realčni učenci se ne smejo udeleževati pri društvih, osnovanih od nerealcev niti kot udje niti kot poslušalci. (...) Ti tudi ne smejo med seboj ustanavljati nikakih društev, torej tudi ne nositi ni društvenih ni kakih drugih znamenj. Shajati in zbirati se smejo, da bi se literarno izobraževali ali gojili družabnost, le z dovoljenjem učiteljskega zbora in pod njegovim nadzorstvom.*«¹⁴

Slovenski sokolski študent Mitja Ambrožič je izdal potovalni koledar za slovenske dijake, kar je pomenilo višek mladinskega potovalnega turizma, ki se je razvijal med dijaki že od leta 1902. Popotniško oz. ferialno društvo je na svoj način reševalo vprašanje, kaj naj počne dijak med počitnicami. Ferialna društva so pomenila tudi prvo resno povezovanje tistih mladih, ki so obiskovali srednjo šolo. Pa še to povezovanje je bilo »platonsko« in je dijakom bolj kot povezovanje omogočalo mrežo brezplačnih prenočišč in informacij o potovanjih. Tako so v času največjih idejno-političnih razprtij na Slovenskem obstajala kar tri ferialna društva: liberalno, katoliško in socialnodemokratsko. Pisec koledarja je bil zaskrbljen zaradi slabih bivalnih razmer, v katerih so živeli slovenski dijaki, ko so bili vsak dan izpostavljeni škodljivemu zraku, ki je po predstavah časa še vedno ostajal krivec za številne bolezni. Higieničnemu spektru se je pridružil še ideološki: »*Kakor se odpirajo na potovanju telesnim očem vsak hip nove perspektive, tako se tudi duševno obzorje potnikovo širi in širi, čimveč dežel pregleda, čimveč ljudi spozna. Primerjanje domačih krajev, domačih ljudi, domačih razmer s tujimi šele da trdno bazo za široko obzorni življenjski nazor. Nikdar več v življenju ne boste imeli toliko prilike, stopiti v najožje stike z ljudstvom najrazličnejših naših pokrajin.*«¹⁵ Dijakom pa se je budila nemirna narava in mnogi so tako začutili nemirno dušo: »*Poseben pomen in velik užitek leži za dijaka v potovanju v tem, da je nenadoma postavljen na svoje lastne noge, da je sam svoj gospod, navezan na svojo glavo in svojo moč, da stoji napram svetu in posameznikom*

¹² *Pravila idrijske realke v: Janez Kavčič, Prva slovenska realka, Idrija 1901–1926, Mestni muzej Idrija, Idrija 1987, str. 186 (v nadaljevanju: Kavčič, Prva ..., str. 185).*

¹³ *Prim.: Drago Stepišnik, Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem, Ljubljana 1968.*

¹⁴ *Kavčič, Prva ..., str. 186.*

¹⁵ *Mitja Ambrožič, Dijaški počitniški almanah za leto 1914, Ljubljana 1914, str. 24 (v nadaljevanju: Ambrožič, Dijaški ...).*

¹⁶ *Ambrožič, Dijaški ..., str. 24.*

kot samostojna osebnost, dočim je v šoli upoštevan vedno le kot delec večje mase, razreda, na zunaj zastopan le po svojih starših, gospodinji, profesorjih, odvezan od potrebe, misliti in odločati sam zase, brez možnosti udeleževati svojo osebnost in posebnosti.«¹⁶ Tako so menili mnogi, ki so kasneje postali ugledne osebnosti in zaradi svojega družbenega položaja zapustili nekaj memoarske literature. Med njimi najdemo tudi pisatelja Franceta Bevka.

Prvi stik Slovencev s skavti

Skavtsko gibanje se je po svetu razširilo po letu 1908. Prišlo je tudi v habsburško monarhijo in je v svoje vrste privabilo najmlajše srednješolce. Narodi v monarhiji so skavte na svoj način vključili v obstoječe mišljenje in navade njihove družbe. Dunajski skavti so bili za novopečenega študenta na Dunaju Pavla Kunaverja militaristična organizacija. Tako se mu je vsaj zdelo, ko je na prigovarjanje deželnega predsednika barona Schweiza na Dunaju ob študiju spoznaval skavte.¹⁷ V stik s skavti so prišli študenti v Pragi, saj so skavti delovali od leta 1913 tudi na Češkem.¹⁸ V poljski Galiciji pa so bili skavti povezani z drugimi društvi v narodno zvezo zaradi močnega nemškega pritiska.

Na Slovenskem je porajajoče se gibanje različno odmevalo pri različnih političnih opcijah. »Armado« 250 tisočih otrok so katoliški govorniki na shodu, kjer so govorili o mladih, dajali kot primer otroškega varstva v Angliji. Skavtizem je po opisovanju katoliških analitikov na katoliškem shodu 1913 reševal osamljenost mestnih otrok, ko so bili njihovi starši ves dan na delu v tovarnah. Zato so skavtsko gibanje prišteli h karitativnim dejavnostim. Vse dejavnosti, povezane z otroki in z mladino, so si za končni cilj postavile boljšo prihodnost, »prihodnost, ki je v rokah mladine«.

Socialnim demokratom, zbranim okoli *Naših zapiskov*, je gibanje služilo kot kritika moderne in liberalne meščanske družbe, ki se je odmikala naravi in gojila »pretirane« športne aktivnosti. Henrik Pajer je skavte opredelil kot novo obliko športa, ki ni težila k muskulaturi in ki se je imenovala taborjenje. Človeka, ki se je ukvarjal s tem športom, je videl Pajer kot romantika, ki »obesi



Vozel v skavtski ovratnici.

vse svoje skrbi na klin, vzame vse najbolj potrebne stvari na voz, na vlak ali pa v čoln in odrine z vso družino v prosto naravo.«¹⁹ Skavtizem je predstavil kot novo vzgojno metodo, ki je dopolnjevala šolsko vzgojo. Bil naj bi telesna vzgoja prihodnosti, ki bi se jo dalo povezati z drugo športno panogo turistiko²⁰ – še posebej s turistiko v gore. Pajer je poudarjal tudi možnost povezovanja s šolo in z njeno vzgojo.

Novo športno gibanje, ki je imelo tudi pedagoške prijeme – skavtizem, je našlo svoj odmev tudi pri naprednih učiteljih, zbranih v *Zvezi jugoslovanskih učiteljskih društev*.²¹ Ti so sicer gibanje mimogrede omenjali in ga označevali s celo množico izrazov, ki so ustrezali narodnim prevodom besede skavt. Ti so se začeli pri *Skantih*, se zaustavili pri francoskih *eclaireurs* in nemških *Pfadfinderjeh* ter končno pristali pri *Đačkih izletniških družbah* (*scout* družbah), ki so nastale pod vodstvom učiteljev in šolskih oblasti v Zagrebu. Zagotovo so pri naprednih pedagoških bralcih povzročili pravo zmedo in zagotovo niso

¹⁷ Enciklopedija Slovenije, s. v. skavti.

¹⁸ Henrik Pajer, Scout, v: *Naši zapiski* 1913, št. 1, str. 29–31 in št. 2, str. 49–52 (v nadaljevanju: Pajer, Scout ...).

¹⁹ Pajer, Scout ..., str. 49. Definicijo je najverjetneje povzel po knjigi Viktorja Bridgesa, *Camping out*.

²⁰ Pozneje so termin turistika ponekod zamenjali s terminom potovanje peš. Po slovarju tujk je turistika prevzeta iz francosčine in pomeni hojo v gore.

²¹ Popotnik 1913, 1914.

prispevali k izoblikovanju predstave o enotnem gibanju. Učitelji so skavtsko gibanje v vihri prve vojne oprali oznake militarističen in mu pripisali nalogo glasnika miru. Še posebej, ker je gibanje vzgajalo nesebične, junaške in navdušene mladeniče, v vojnem času skrbelo za učenje obrambe in je bilo hkrati pripomoček, da so se narodi spoznali med seboj.²² Čeprav so bili le bežno omenjeni na Katoliškem shodu leta 1913 v Ljubljani,²³ ko so prišli skavti skupaj z drugimi narodnimi društvi s Poljske, so bili zagotovo zaslužni za zapise o skavtih v vseh omenjenih glasilih.

Meščanska družba je bila v času pred 1. svetovno vojno naklonjena športu. Začela se je ukvarjati z različnimi športi od turisticke – planinstva do raznih mestnih kolesarskih, telovadnih, strelskih, plavalnih in podobnih društev. Vsako organiziranje družbe, tudi športno, ki se je do 2. svetovne vojne najprej začelo med meščani in se šele kasneje projiciralo tudi v delavsko družbeno stvarnost, je dobilo v družbi etiketo, po kateri je bilo razpoznavno. Če so najbolj znano društvo – sokole meščani poznali bodisi po elitni sokolski maškaradi ali po javni telovadbi, so orle, ki so nastali pozneje, poznali predvsem kot katoliško obliko sokolov. Vsak si jih je predstavljal v njihovih uniformah in čednih kapicah. Vsak, ki je obe organizaciji bolje poznal, je vedel, da počnejo še marsikaj, a večini je bilo dovolj, da so vedeli, koliko peres imajo za kapico zatakneni eni in koliko drugi.

Turistiko, ki bi jo danes poimenovali pohodništvo, je človek spoznal, ko so po železnici v zaspani trg prihiteli meščani in se odločili, da bodo v duhu »sodobne higijene« pihali in puhali v brege. Železnica, ki je dosegla vse večje centre na Slovenskem, je ponujala izobražencem potovanje tudi potem, ko so zaključili svoje študentsko življenje, ko je večina študentov tudi malce popotovala.

»Peš hoja je za mladino zdrav in cenen šport!«²⁴

Novo skavtsko gibanje je ustrezalo dvema v vrsti kriterijev meščanske družbe glede vzgoje mladih in njihove športne aktivnosti. V Zagrebu

so prisegali na higieno preko športa in se ukvarjali predvsem z zapolnjevanjem prostega časa dečkov, ki so drgnili šolske klopi. Dijaške popotne družbe so prevzele številne elemente skavtskega načina življenja, ki pa so jih prilagodile svojemu prvemu cilju – krepitvi zdravja šolske mladine v njenem prostem času. Gibanje, ki je gojilo zelo popularno turistiko, je dečke poimenovalo za skavte in jim nadelo klobuke ter v roke dalo palice. V prostih dnevih so člani hrvaških popotnih družb hodili predvsem na izlete. Povojno skavtsko gibanje na Hrvaškem je še najbolj ohranjalo svojo narodno – obrambno funkcijo, saj je skavte vzgajalo predvsem k zvestobi do hrvaške domovine, medtem ko so drugi skavti poudarjali pripadnost jugoslovanski državi. Samostojno Hrvatsko skavtsko zvezo je vlada leta 1924 razpustila, a ker so se vlade hitreje spreminjale, kot pač vse drugo, je bila hrvaška zveza leta 1925 obnovljena,²⁵ verjetno pod okriljem Saveza v Beogradu.²⁶ Seveda so Hrvati svojo narodno pripadnost še naprej vztrajno gojili²⁷ in se od skupne jugoslovanske organizacije odcepili, ko je bila leta 1939 ustanovljena nova upravna enota, banovina Hrvaška.



V Beogradu so se s skavtizmom seznanili prek nemškega prevoda Baden-Powellovega Skavtizma za dečke. V Savezniku, glasilu protialkoholnega društva, so dobro leto predstavljali skavte, preden so prvič povabili srednješolce k vpisu pred poletnimi počitnicami leta 1912. Panta Alandjelović je po zgledu Baden-Powella z enim vodom preizkusil življenje v naravi v okolici Niša, medtem ko so se druge skavti dobivali le na svojih srečanjih. Skavtske četice, ki so morale imeti odraslega voditelja, so v začetku jeseni 1912 doživele prvo izdajo skavtske revije Saveznika – Četnika in le nekaj dni zatem je prišel poziv za mobilizacijo, kajti začela se je balkanska

²² *Ibidem*.

²³ To so bili zanesljivi iz Krakova in Lvova, ki so svoje ideje črpali v žibelt skavtstva – v Angliji.

²⁴ Walter Bodantus, Knjiga o vedenju v odličnih krogih, Ljubljana 1935, str. 74 (v nadaljevanju: Bodantus, Knjiga ...).

²⁵ Slovenski narod, 9. 8. 1925.

²⁶ Prim.: Skavti ..., str. 7.

²⁷ Prim.: Rimljan Jovčić, Prvi koraci skauta, Hrvatski skavtski savez u Zagrebu, Zagreb 1926.

vojna...²⁸ Skavtsko organizacijo so razpustili, bivši skavti pa so priskočili na pomoč kot prostovoljci in so pomagali v bolnišnicah, na pošti in pri telegrafu ter v drugih javnih ustanovah. Srbski skavtizem je poudarjal pomen vzgoje, ki jo je utemeljil že angleški ustanovitelj, zahteval pa je tudi abstinenco od alkohola in tobaka, saj je deloval v okrilju protialkoholnega društva. Skavtski način vzgoje so zopet uporabili pri vzgoji malih beguncev iz Bitole, ki so se znašli na področju Solunske fronte in jih je tam začelo vzgajati Društvo za zaščito otrok.²⁹ Nekaj novih izkušenj so prinesli tudi elitni srbski emigranti, ki so vojno preživel v Angliji. Po vojni je bila zmeda še večja. Sokoli so se začeli kot najmočnejše športno gibanje z velikimi težavami povezovati v jugoslovansko zvezo.

V vrtincu mladinskih organizacij

Eksistenčna negotovost, ki je obvladovala mišljenje ljudi v prvih povojnih letih, je botrovala tudi mnenju, da so bile obstoječe vzgojne metode za vzgojo mladine zastarele in da je bila zato potrebna vpeljava novih metod, ki bi bile bolj »po meri« mladostnika in ki so bile v svetu zelo popularne.

Takoj po vojni so v prvi Jugoslaviji sprejeli tihi dogovor, da prevzame vzgojo mladine ena sama organizacija. Ta naloga je pripadla sokolom, saj je sokolstvo »sprejeto v celotnem slovanskem prostoru in je najboljše za vzgojo mladih.«³⁰ Dogovor se je kazal v več potezih, ki so bile dogovorjene od leta 1919. Tako le še formalno ločena skavtska organizacija je leta 1919 prispevala čedno vsotico za sokolski zlet v Pragi. Pozneje sta Odbor za skavtizem in Društvo za zaščito jugoslovanske dece predala vse svoje premoženje sokolom, vsi odborniki skavtskega društva, ki so bili tudi sokoli, pa so postali odborniki Sokola.³¹ Naslednje leto je tedaj bivši skavtski in trenutni sokolski starešina Miloš Popović predstavil temeljne točke o vzgoji mladih v sokolstvu. Ker so bili bivši skavtski voditelji še vedno navdušeni nad skavtsko metodo, so jo hoteli združiti s so-

kolsko metodo. Skavtsko metodo naj bi se vpejalo v sokolstvo za vzgojo mladih do 18. leta, in sicer tako, da bi sokolski tehnični odbor skupaj s skavtsko organizacijo izvedel natančen načrt vzgoje. V izoblikovanje sokolske ideologije so se tako »vmešali« Srbi, ki so videli sokolsko vzgojo na drugačen način kot Slovenci, kar bi lahko hitro zanetilo spore med enimi in drugimi.

Za uvajanje skavtizma med sokole sta bila posebej zavzeta bivša skavta Popović in Alandjelović, ki sta si prizadevala, da bi sokoli začeli tako vzgajati svoj naraščaj. S svojimi idejami sta leta 1920 uspela, a zmagovalne lovorike so hitro ovelenele. Skavtski zakoni, obljuba in delo v »majhnih četicah« pod vodstvom starejših se je med srbskimi sokoli obdržalo le malo časa. Leta 1922 so sokoli na skupščini zavrnili vključevanje skavtskega načina vzgoje v vzgojo naraščaja. Sokolski ideologiji o majhnem in ogroženem narodu se je skavtstvo zdelo tuj način vzgoje mladih (sami so delali po ideologiji »brata« – Čeha Tyrša). Delegati so na glavni skupščini ugotovili, da večino elementov skavtske vzgoje že vsebuje sokolska vzgoja. Zavrnili so le zasledovanje, ki naj ne bi imelo vzgojnega učinka. Resolucija, sprejeta na letni skupščini sokolov, je dokončno potrdila tisto, kar je bilo znano že dobro leto: da združevanje sokolov s skavtsko metodo ni več mogoče. Zato so v Beogradu že leta 1921 ustanovili *Savez izvidnika i planinki*. Starešina glavnega stana jugoslovanskih skavtov M. Popović se je nato udeležil skavtske konference v Parizu in praznoval skupaj s češkimi skavti njihovo desetletnico, ki je botrovala tudi ustanovitvi Zveze slovanskih skavtov pod taktirko češkega skavtskega starešine.³²

Sokolstvo se je v skladu z ideologijo, ki je stremela po popolnem telesu grškega atleta, zavedalo, da se mora njihovo delo začeti v času, ko otroci prihajajo v puberteto. Sokolski naraščaj je tako združil mlade, stare od 14 do 18 let, ki še niso mogli imeti polnopravnega članstva v organizaciji. Sokoli so jih v svoje vrste privabljali z vežbami in s predavanji: »Vse vežbe in prireditve za naraščaj naj bodo v soglasju z demokratsko idejo Sokolstva. Za ves naraščaj so vežbe skupne, naj le-ta pripada tem ali onim slojem, tem ali onem poklicem.«³³ Sokoli so se začeli spraševati tudi o otrocih v »ljudskošolski« dobi. Ta starostna skupina ni takoj postala neposreden predmet njihove

²⁸ Prim.: Fedor Mikić, O četništvu - skautizmu, založil Steg skautov v Celju, Celje 1923 (v nadaljevanju: Mikić, O četništvu ...).

²⁹ Stanoje Stanojević, Narodna enciklopedija srbsko-hrvatsko-slovenačka, s. v. skavtizem.

³⁰ Panta Alandjelović, Sokolstvo in skavtizem, v: Sokolski koledar 1920, str. 70 (v nadaljevanju: Alandjelović, Sokolstvo ...).

³¹ Sokolski glasnik, 1919, št. 11/12, str. 498.

³² Nova doba, 19. 9. 1922.

³³ Jugoslovanski sokolski koledar 1921, str. 49.



Dečki iz Buluwaya.

Dečki v kolonijah polagajo največjo važnost na streljanje; s tem koristijo domovini, nogomet in kricket pa sta le za zabavo.

vega zanimanja, saj so »sokolski podmladek« v svoje vrste sprejemali le kot goste, če je šola zanemarjala vprašanje telesne vzgoje. Ponujali so jim telovadbo v telovadnicah, jih vodili v »svoobodno prirodo«, ³⁴ a hkrati niso pozabili na »neprestano zanimanje razvijajočega se, uka željnega otroškega duha, da ta ne zaostane na škodo sirovi telesni sili.« ³⁵ Šolska vzgoja pa po letu 1929 ni bila več predmet skrbi, saj je sokolska telovadba postala obvezni del šolskega pouka.

»Dokler imamo organizacijo, priporočamo vsem, ki žele mladini zdravja, naj jim skušajo dati prilike, da živijo v prirodi: turistika, skavstvo, sokolstvo, vse troje stoji danes v službi zdrave vzgoje mladine.« ³⁶ Ko je bil za sokole pomemben naraščaj med 14. in 18. letom, je med skavte najraje prišel izvidnik, deček, ki je dopolnil 11. leto in ki se je s ponosom začel imenovati srednješolec. Ko so po Tyrševi ideologiji športa, ki je vzgojen, ³⁷ menili, da je sokolska mladež še v obdobju, ko se mora razvijati njen značaj, so z vzgojo s pomočjo športa skavti vzgajali že volčiče. ³⁸ Ko so sokoli mladostniku ponujali telesne vaje, predavanja in »dijaško počitniško potovanje« ³⁹,

so skavti ponujali še pesmi, druženje in razne ročne spretnosti, ki so bile skladne s strogo držo skavtske časti, opredeljene s skavtskimi zakoni. Vse našteje vrline se je skavt naučil v majhnih skupinah, poimenovanih vodi, ki jih je vodil najstarejši sovrstnik in katerega delovanje je prinašalo uspeh le, če so skavti med seboj sodelovali.

Ker so bili sokoli starejša organizacija, si je moralo mlajše skavtsko gibanje urediti svoj odnos do sokolov. »Razlika leži samo v tem, da gredo četniki več v polja in v prirodo, medtem ko sokol vežba čisto v zaprtih, a čisto celo nehigijenskih prostorih,« ⁴⁰ je o prijateljskem odnosu do sokolov menil Popović.

Vzgojni elementi, ki jih je uveljavljalo skavtsko gibanje, so naleteli na ugoden sprejem pri ostalih mladinskih organizacijah. Vsi so se strinjali, da mestna mladina potrebuje počitniške kolonije in svež zrak.

Sokoli so prikimali z glavo, ko se je govorilo o vzgojnemu pomenu dela in se strinjali z zgledom starejših. Način, da so ločili mlade sokole od »kvarnih vplivov« mesta, so konec 30-ih let postale gozdne šole z vsakodnevnimi predavanji in telovadbo, ⁴¹ četudi so še skoraj dvajset let prej govorili o tem, kako je bilo že od nekdaj v njihovi vzgoji delo na prostem, pri čemer so verjetno mislili na svoje poletne nedeljske izlete v naravo. Dlje kot do predavanj in narave pa sokoli v svoji vzgoji mladih niso nikoli prišli. Svojo metodologijo dela so na koncu resolucije o skavtih strnili takole: »Smo pristopni za vsak napredek, toda delamo s postopnim razvojem, nikdar ne nasilno in prevratno.« ⁴²

Na Slovenskem so iz tradicije skavtov in v navezavi na novo ideologijo nastali gozdovniki. V skrbi za isto starostno skupino in s podobnimi metodološkimi pripomočki so gojili romantiko. Gozdovniki so pod vplivom Hinka Pajerja sprejeli osnovno gozdovniško ideologijo Američana Setona. Hinko Pajer in Črtomir Zorec, ki sta postala vodilna gozdovniška voditelja, sta svoje izkušnje do leta 1925 pridobivala pri skavtih. Gozdovniki niso bili nikoli tako priljubljeni kot skavti, saj se niso hoteli tako družbeno angažirati. V letu 1925, ko so gozdovniki začeli s svojim delom in organizirali svoj prvi tabor, je med goz-

³⁴ V 20-tih letih se je v sokolski metodologiji uveljavil princip telesne vzgoje, ki je poudarjal, da so za mladega človeka najboljša sredstva za enakomerni razvoj športi v prosti naravi (npr.: kopanje, veslanje, drsanje, smučanje, turistika, gozdne igre, izleti, pešpotovanja ...). Jugoslovanski sokolski koledar, 1921.

³⁵ Ibidem, str. 48.

³⁶ Nova doba, 19. 9. 1922.

³⁷ »Sokoli so vzgojna organizacija, ki hoče dvigniti ves narod na višjo stopnjo plemenitosti, odpornosti, fizične in moralne sile.« Miroslav Ambrožič, Poklic sokola v današnjih dneh, Jugoslovanski sokolski koledar 1921, str. 39–55.

³⁸ Jugoslovanski sokolski koledar 1920 in Vodja 1940, št. 3.

³⁹ Jugoslovanski sokolski koledar 1921, str. 49.

⁴⁰ Jugoslovanski sokolski koledar 1922 in Mikić, O četnitstvu ..., str. 25.

⁴¹ Sokolska mladina, 1940, št. 4.

⁴² Sokolski glasnik, 1922, št. 12, str. 422.

dovniki, še preden so se ti decembra formalno združili v Združenje tabornikov Slovenije, in skavtsko župo potekal pravi spor, v katerem so se eni počutili ogrožene, drugi pa so hoteli pritegniti nove člane. Spor je potekal med skavtskimi voditelji in bivšimi skavtskimi voditelji, ki so ustanovili novo gozdovniško organizacijo. Poudarjanje lastne kvalitete je bilo v letu 1925 zelo pomembno: »*Da imajo slovenski skavti dobre vodnike, je znano dejstvo in vsled tega tudi organizacija slovenskih skavtov najboljša skavtska organizacija v naši državi. To je priznано dejstvo v samem Beogradu, kar je našim vrlim skavtom vsekakor v posebno čast in ponos.*«⁴³

Skavti so pred skavtskim taborom vabili na vpis k skavtom, starše skavtov so prepričevali z vabilom na predavanja Pavla Kunaverja, neformalno združenje slovenskih tabornikov pa je v časopisu propagiralo knjigo Taborniški red Črtomira Zorca, ki je izšla po prvem uradnem taboru gozdovnikov ob Kamniški Bistrici. Spor je Slovenski narod končal z mnenjem: »*V spor med skavti in gozdovniki še se načeloma nočemo vmešavati, zato tudi ne priobčimo dopisa, ki nam je bil poslan v tej stvari. Sploh pa nam je nepojmljivo, zakaj moramo pri nas imeti skavte in tabornike. Ali ne bi zadostovalo, da bi imeli ali samo skavte ali samo tabornike.*«⁴⁴ Slovensko javnost so filozofsko prepričevali, da je glavni element, »*s katero stoji in pade vsa ideja*«⁴⁵ obeh novodobnih gibanj (scouting in woodcraft), taborjenje. Ta vzgojna metoda se je razdelila na dve gibanji, od katerih je skavtizem sicer bolj popularna, a poslabšana in militarizirana oblika gozdovništva.⁴⁶ Zato so se pojmljivo poimenovali taborniki. Kljub temu da jih je javnost vedno pojmovala kot vrsto skavtov, pa so jih v začetku zamenjevali tudi z udarniki (Združenjem delavskih rediteljev). To pa ne zaradi prejšnje strankarske pripadnosti prvega gozdovniškega voditelja Vladimira Kravosa, ampak zaradi tega, ker so ti »neupravičeno« nosili isti kroj. Nastanek podobne organizacije je spodbudil intenzivnejšo propagando obeh društev. Naraščanje članstva pri gozdovnikih ni tako hitro raslo kot pri skavtih, verjetno tudi zato, ker je bila sicer lepa organizacija po mnenju P. Kunaverja za mladino pretežka.⁴⁷

Čeprav je bilo gozdovniško gibanje manj številčno in so gozdovniki vsaj v prvih treh letih organizirali skupno taborjenje, je bilo na prvi letni skupščini prisotnih že pet rodov: ljubljanski, mariborski, pragerski, ptujski in hoški, ki pa je moral kasneje prenehati z delovanjem. Najbolj revni taborniki so na račun darovalcev taborili kar zastoj.⁴⁸

Poleg sokolske mladine in sokolskega naraščanja ter gozdovnikov in skavtov so v prvi Jugoslaviji nastale številne druge mladinske organizacije. S svojim delom so orientirani na ves jugoslovanski prostor nadaljevali mladi, združeni v Ferijalnem savezu. Na vsaki osnovni šoli so pod vplivom državne politike ustanovili Jadransko stražo, ki se je borila za ponovno pridobitev Jadranskega primorja. V skrbi za boljše člane človeške družbe so po šolah delovali podmladki Rdečega križa.

Vse bolj in bolj se je po Jugoslaviji širilo navdušenje nad raznovrstnimi športnimi aktivnostmi. Športne aktivnosti so bile moda časa in v to modo niso spadali samo nogometaši ali kolesarji, ampak so športniki postali tudi skavti in celo tisti, ki so gojili tujski promet (popotniki). Popularizaciji športne kulture je bil namenjen tudi ljubljanski velesejem. Leta 1925 so celo po končanem velesejmu preuredili športni oddelek in ga ponovno odprli in se – »*da bi omogočili obisk vsem slojem*«⁴⁹ – celo odpovedali vstopnini. Posebno atraktivni na tem sejmu so bili skavti, ki so razstavili svoje šotore in slike z letnih taborjenj. »*Organizacije za gojenje telesne kulture so za nas skoraj življenjskega pomena,*« je trdil še Rajko Nahtigal konec tridesetih let, ko je vabil mlade med »*skavte, v počitniško zvezo, v Jadransko stražo, v Rdeči križ, v Trezveno mladež, med Sokole in v fantovske odseke.*«⁵⁰

Za delovanje mladinskih organizacij na Slovenskem je bilo prelomno leto 1929. Čeprav so imela mladinska gibanja tam, kjer so se dotaknila mladine, malo skupnega z aktualno politično situacijo, pa je bila na ravni, ki je bila od njih malce oddaljena, politika precej pomembna. Po zakonu, da ne sme obstajati nobeno društvo na politični, verski ali plemenski osnovi, so bili ukinjeni Orli, ker se niso hoteli združiti v Jugoslovansko orlovsko zvezo. Sokoli so postali režim-

⁴³ Slovenski narod, 12. 7. 1925.

⁴⁴ Slovenski narod, 29. 12. 1925.

⁴⁵ Slovenski narod, 9. 8. 1925.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ Slovenski narod, 28. 2. 1926.

⁴⁸ Slovenski narod, 11. 12. 1926.

⁴⁹ Slovenski narod, 20. 9. 1925.

⁵⁰ Slovenska mladina, 1938, str. 68.

ska organizacija, njihova telovadba je bila vpeljana v šolski pouk.

Klobuki navdušijo Celje in Ljubljano

Prva svetovna vojna je pustila globoke rane v mentaliteti in navadah ljudi. Velika vojna, *la grande guerra* je bila večkrat grešni kozel in tisti vzvod, ki je iz ljudi proizvedel »divjake«. Vojna je pustila sled tudi v tistih ljudeh, ki so morali povezati svoje premoženje v culo in jo naložiti na voz ter v tujih krajih odkrivati dobrosrčnost drugih ljudi. Med meščani in kmeti, ki so si naenkrat delili isti prostor pod soncem, je vojna vzbudila občutek izgube tradicionalnih vrednot. Dva različna svetova, od katerih si je premožnejši vedno prizadeval ostro postavljati meje proti premoženjsko šibkejšemu, sta se morala privaditi na skupno eksistenco: na bojnem polju ali v »prebujenem« slovenskem mestu. Takšen nenaden in radikalen poseg v nenapisane družbene vezi je pri pripadnikih vseh slojev, vseh srenj oz. milijejev povzročil občutek razpadanja in celo izgube tradicionalnih vrednot.



Iz načina, kako kdo nosi klobuk, se dá spoznati značaj moža.

Po vojni so zato še večjo skrb posvetili otrokom, pri katerih bi lahko vzbudili povratek vrednot. »Mladina je sebična in zahteva pravico, da se sme izživljati, da si s komolci brezobzirno utira pot skozi življenje,«⁵¹ trdi katoliško naravnani pisec Franc Terseglav. »Ne moremo utajiti, da je vojni in povojni čas mladini zelo škodoval. Avtoriteta je izginila in zavladovalo je brezvladje. /.../ Vedenje mladih fantov iz nižjih slojev dela vsem, ki jim je blagor in bodočnost naroda

pri srcu, skrbi. Tudi mladi moški iz najboljše družbe so prepogosto povod za obsodbe.«⁵²

Zagotovo je svoje k sprejetju skavtskega gibanja na Slovenskem prispevala tudi romantika, ki so jo gojili nekateri slovenski izobraženci. Zagotovo je romantika botrovala tudi nastanku gozdovnikov, ki jih je politična opozicija prinesla tudi v slovenski prostor.⁵³

Skavtsko gibanje je zato poželo odobravanje vseh tistih, ki so se čutili obremenjeni s tradicijo, ki jo je zapustila 1. svetovna vojna. Ljubljanski dijaki so se nad skavti navdušili leta 1922 in zagotovo je poleg tabora tuzelskih in poljskih skavtov na vsesokolskem zletu k temu odločilno pripomogla turneja poljskih »hartzerjev«, ki so to poletje potovali po Jugoslaviji.⁵⁴ Starši, ki so nad skavti navdušenim dijakom pomagali, so mlade hitro obrzdali s tem, da so zahtevali, da imajo polnoletne vodnike.⁵⁵ Te so našli med »gospodi« in »damami«: uradniki, inženirji in profesorji.⁵⁶ To je takoj poudaril tudi starešina glavnega stanu v Beogradu, voditelj jugoslovanskih skavtov torej, Miloš Popović. V Ljubljani in Celju je tako kot nekoč že v Beogradu staršem in dijakom jeseni 1922 predstavil skavta: govoril je o njegovem ustanovitelju, o njegovih dolžnostih in železnih skavtskih zakonih ter o njegovih načelih in ciljih.⁵⁷ Porajajoči se ljubljanski skavti so od srbskih skavtov pozneje dobili tudi materialno pomoč.

Čeprav si je Ljubljana zaradi dejstva, da je iz ljubljanskih vrst izšel tudi vodja mariborskih skavtov in zaradi številčne premoči ljubljanskega stega, prilaščala status ustanoviteljice slovenskega skavtstva, so se čisto po skavtski metodi organizirali prvi skavti že julija 1922 v Celju. To prvenstvo jim je Dravska skavtska župa ves čas tudi priznavala.⁵⁸ Prvi, ki je zbiral skavte, je bil ruski emigrant, ki je čare skavtizma odkrival pri Američanih, pri tistih torej, ki so pozneje prejeli zlato medaljo na Jamboreeju leta 1924. Vladimir Okulič je v Celju zbral prijatelje skavtstva in nastal je steg, ki je štel okoli 30 članov in ni bil naj-

⁵² Franc Terseglav, Knjiga o lepem vedenju, 1932, str. 72.

⁵³ Njegov namen je bil nuditi mladini kot odraslim zdravo romantiko. Arhiv Republike Slovenije (dalje ARS), Društvena pravila.

⁵⁴ Slovenski narod, 30. 8. 1923.

⁵⁵ Skavti ..., str. 9.

⁵⁶ Slovenski narod, 2. 8. 1923.

⁵⁷ Slovenski narod, 5. 8. 1923 in Nova doba, 19. 9. 1922.

⁵⁸ Prim.. Mikić, O četništvu ...

⁵¹ Bodantius, Knjiga ..., str. 75.

večji v Sloveniji, je pa organiziral desetdnevni tabor slovenskih skavtov v Savinjski dolini, ki se je začel 19. julija 1923. V istem mestu se je po »uradni dolžnosti«⁵⁹ znašel tudi Fedor Mikić, ki je pod mecenstvom protialkoholnega društva izdal skavtski priročnik Srba Miloša Popovića. Tega je že prej izdajal v celjskem časopisu Nova doba. S to knjižico je poudaril vzgojni element skavtskega gibanja.

Meščanska družba pa je skavte umestila med športna društva. Taborjenje z minimalnimi življenjskimi potrebščinami je postalo nova športna panoga, ki so jo najprej utemeljili skavti.⁵⁹

Jeseni 1922 so se zbrali tudi skavtski navdušenci v Ljubljani. Čeprav je ob novem letu 1923 postal stegovodja sedaj že dveh ljubljanskih čet in enega kola šele sedmošolec Metod Brezigar, je društvo kot starešina pred javnostjo predstavljajl Franc Zelenik. Skavtsko idejo so ljubljanski skavti vzeli zares. Za prvega načelnika je hitro rastoče gibanje razglasilo Henrika Pajerja, njegov podnačelnik Poljak Waldemar Hasztrakiewicz pa je bil edini, ki je že imel skavtske izkušnje. Poleg njega sta bila v ljubljanskem stegu še dva češka skavta in tako je 150 dečkov lahko že v prvem skavtskem letu postavljalo šotore in ognjišča ter gradilo mostove iz vrvi. Čutili so se že tako pripravljene, da so se pred stegovim taborom, verjetno skupaj s skavti iz drugih krajev, udeležili prvega zleta jugoslovanskih skavtov, ki se je začel na Vidov dan leta 1923.⁶⁰ Da so se ljubljanski skavti držali skavtske ideje, niso poskrbeli samo srbski, ampak tudi poljski skavti. Na vabilo Ljubljancanov se je odzval poljski skavtski inštruktor Kazimir Kinder, ki je postal taborovodja 46-im skavtom in planinkam, ki so postavili tabor v Kamniški Bistrici čisto blizu priljubljene izletniške poti. Čeprav so deklice v taboru opravljale »lažja dela«,⁶¹ to pomeni, da so kuhale, šivale, prale in opravljale sanitetno službo, pa so lahko, ker je bilo dečkov precej, počele tudi bolj skavtske stvari. Fižol, ki so ga jedli na taboru, je bil za fante in dekleta enak, prav tako šotori, ki jim jih je poklonil polkovnik Bleiweis in skupaj so nabrali smrečje, na katerem so spali.

Kako okusno je lahko kosilo na taboru, verjetno leta 1923 ni okusil drugi največji slovenski

steg, trboveljski steg, ki je skavtstvo spoznaval pod taktirko Čeha R. Klime. Pol manjši steg je v Mariboru v letu 1923 vodil bivši ljubljanski skavt Vales.

Slovenski skavtizem je zrasel iz različnih narodnih tradicij čeških in poljskih skavtov, zaznamovali sta ga srbska tradicija, ki je hotela vzgajati in odpravljati alkoholizem, in pa tudi zagrebška pedagogika, ki je težišče razvoja svojih dijakov pripisala intelektualnemu razvoju. Končno je slovenski skavtizem tik pred II. svetovno vojno na lastne temelje postavila Dravska skavtska župa.⁶²

Gibanje se zresni Kako se je skavtsko gibanje organiziralo v organizacijo

Trdoživ društveni zakon, le malo drugačen kot v avstrijski monarhiji, ni dovoljeval, da bi se otroci ali mladoletni mladeniči včlanili v kakršnokoli društvo. Prav neprimerna zakonodaja je odločilno pripomogla k temu, da se skavti na slovenskem ozemlju pred 1. svetovno vojno niso uveljavili, pa čeprav so se politiki in stroka zavedali, da bi bile mladinske organizacije v takšni družbeni situaciji nujne.

V Jugoslaviji so zakon o društvi omilili z določilom, da smejo otroci pristopiti v društvo šele, ko pristopno izjavo podpiše oče oz. skrbnik. Tega načela so se skavti držali, starejša sokolska organizacija pa vse do svojega konca ni priznala podmladka kot polnopravnega članstva.⁶³

Skavtska organizacija je zaradi svojega nazora upoštevala pravila, ki jih je postavila državna oblast z zakoni, ki so urejali njen odnos do društev. Hkrati je ta ista avtoriteta s potrditvijo internih pravil – statuta priznala, da je ravnanje društva v skladu z državnimi interesi. Prav isto se nam zrcali iz pripovedovanj o začetkih skavtov v Ljubljani: »Vojska jim je podarila tudi deset vojaških šotorov. Vojaško poveljstvo je zahtevalo samo to, da za skavte pred javnostjo in oblastjo odgovarja starejša oseba.«⁶⁴

Ker je bilo osnovno vodilo skavtov njihova povezanost v veliko skavtsko družino, so 10. 9.

⁵⁹ ARS, Društvena pravila.

⁶⁰ Slovenski narod, 5. 8. 1923, 30. 8. 1923, 11. 9. 1923 in Skavti ..., str. 4–6.

⁶¹ Slovenski narod, 22. 8. 1923.

⁶² Prim.: Vodja, uradno glasilo načelstva dravske skavtske župe, št. 1–14.

⁶³ Jugoslovanski sokolski koledar 1921.

⁶⁴ Skavti ..., str. 5.

1923⁶⁵ sklicali prvo skupščino, na kateri so ustanovili skavtsko župo v Sloveniji, poimenovano *Udruženje skavtov in planink (skautk)* s sedežem v Ljubljani. V odbor, ki so ga izvolili prvič, je bil za starešino izvoljen profesor Pavel Kunaver. Na skupščini so skavti in starši sprejeli prvi statut slovenskih skavtov. Skavtska župa je pod svojim okriljem združevala krajevne enote – stege. Pod nadzor skavtske župe pa ni bilo tako lahko pritegniti vseh slovenskih skavtskih skupin. Verjetno se skavtski skupini v Mariboru in Trbovljah⁶⁶ nista takoj priključili župi. Nanju in na njunih 86 članov je statistika⁶⁷ slovenskih skavtov za leto 1940 pozabila, saj naj bi mariborski *Kaji* nastali šele leta 1924, trboveljskih pa sploh ni omenila.

Ker je bila večina skavtov izvidnikov, so se najprej združili v vod. Pet vodov, to je približno 40 skavtov, se je združilo v četo, ki je imela četovodjo. Večino leta so vodi delovali samostojno po svojem programu, ki so ga izvajali po navodilih četovodje. Tudi stegovodja je moral biti aktiven skavt, saj se je skupaj s skavti udeleževal aktivnosti cele čete. Starešina stega pa je bila tista oseba, ki so ga skavti v stegu izbrali zaradi njegove javne prepoznavnosti v kraju. Čeprav številke ne povedo vedno vsega, je bilo v sicer že precej razburkanem letu 1940 v slovenskih stegih povprečno 25 sestankov enega voda in 9 sestankov čete. Ker so v župnem vodstvu priporočali, da naj bi skavti izkoristili vsak praznik za izlete čete, vemo, da so skavtske enote v letu 1940 povprečno organizirale 6 izletov čete in 6 sestankov stega.⁶⁸ Praviloma so imele čete več sestankov vodov kot izletov čete; tako je narekovala skavtska metoda, vendar pa to ni veljalo v vseh slovenskih stegih.

Ženski del skavtske organizacije se je poimenoval po gorski roži planinki. Planinke so bile praviloma članice moškega stega skavtov v kraju in so bile združene v kolu; edini ženski steg v Sloveniji je bil steg kraljice Alenčice v Ljubljani. Kolo je bila enota, ki je bila organizirana enako kot četa. Vse ženske enote so kot nadzorni organ priznavale slovensko skavtsko župo.

Kot mladinska organizacija so bili skavti odvisni od volje staršev, ki so imeli s pomočjo skupščine stega in upravljanja v nadzornem odboru

poleg lokalne oblasti možnost, da so nadzorovali delovanje skavtov. Starši so lahko s skavtskimi voditelji debatirali o aktualnih vprašanjih vzgoje.

Slovensko *Udruženje skavtov in planink* se je takoj včlanilo v *Savez skavtov in planink* in se udeležilo njegovih letnih skupščin. Po letu 1929 se je skavtska organizacija preimenovala v *Savez skauta Jugoslavije*. Ta je vsako leto na zvezni skupščini, katere začetki segajo v leto 1923, izvolil glavni svet, ki je predstavljal glavni nadzorni in svetovalni organ. Ta organ je leta 1928 sprejel pod svoj nadzor že 80 stegov. Glavni svet pa je bil tisti izvršilni in tehnični organ, na katerega je leta 1925 časnikar Slovenskega naroda naslovil vprašanje o številu skavtov v Jugoslaviji, ker so se mu tovrstni podatki zdeli zanimivi. *Savez skauta Jugoslavije* je bil član mednarodne skavtske pisarne, ki je vestno beležila število skavtov po svetu in številke sporočala časopisju.⁶⁹ Delegat mednarodne pisarne John Wilson je leta 1940 prvič prišel na obisk in kontrolo k jugoslovanski skavtski organizaciji.⁷⁰ *Savez* ni bil samo član mednarodne skavtske pisarne, ampak se je tudi povezal s slovanskimi skavti, ki so se prvič zbrali leta 1923 v Pragi ob praznovanju desetletnice češke skavtske organizacije.

Članstvo v mednarodnih organizacijah ni prinašalo samo dolžnosti, ampak tudi prijetna druženja. Potovanj so se razveselili predvsem bolj premožni ljubljanski skavti, ki so se jih tudi zelo aktivno udeleževali. Med 17 skavti,⁷¹ ki so odšli na tabor slovanskih skavtov leta 1931 v Prago, je bil tudi Pavel Kunaver in prav zaradi njega so ljubljanski skavti dobro poznali mednarodne tabore, saj jim je o njih razlagal ob tabornih ognjih. Gorski macesen ali po meščansko Bojan Tavčar je svoje doživljaje z *jamboreeja* (tabora v organizaciji mednarodne pisarne) na Madžarskem strnil takole: »Vsi smo prišli po isto, vsi smo prišli sodelovati in gledati to veličastno revijo dobre mladine iz vsega sveta. Tu je bila dobra mladina, ki se zaveda svoje naloge. Pravilna ureditev razmer in sploh vsega sveta je pereče vprašanje.«⁷² Slovenske skavte so *jamboreeji* pritegnili, saj so se udeležili tudi zadnjega pred vojno leta 1937 na Nizozemskem. Tja je zopet odšel tudi Pavel Kunaver in domov prinesel poleg le-

⁶⁵ *Slovenski narod*, 8. 9. 1923.

⁶⁶ *Slovenski narod*, 29. 7. 1923.

⁶⁷ *Vodja* 1940, št. 11/12.

⁶⁸ *Ibidem*

⁶⁹ *Prim.: Slovenski narod*, 14. 1. 1925.

⁷⁰ *Vodja* 1939/40, št. 11/12.

⁷¹ *Ilustrirani Slovenec*, 1931, str. 299.

⁷² *Tavčar, Na Madžarskem, v: Razori*, 1933/34, str. 43.

pih vtisov in mnogih stvari, ki jih je zamenjal s tujimi skavti, tudi misel skavtskega ustanovitelja, ki so jo na Slovenskem odtlej neprestano ponavljali. Po vseh mednarodnih taborih je bilo jasno, da je bilo med skavti mnogo dečkov iz najodličnejših družin. Za te pa je bilo jasno, kar je poudaril ustanovitelj skavtov: *»Skavti bodo nekoč tisti, ki bodo odločali o usodi narodov in bodo odgovorni za mir ali vojno na zemlji.«* Na medvojnih jamborejih, ki so zbrali tudi do 28.000 skavtov, so propagirali idejo, češ da so skavti postali mladinsko društvo narodov.⁷³

Stegi so morali slovenski župi pošiljati poročila o svojem delu. Tako so lahko tisti, ki so postavljali načela vzgoje, sledili, kako je ta vzgoja potekala. Temu delu je bil v skavtski župi namenjen strokovni odbor, ki so ga izvolili vsako leto. Ker je bila vsakemu skavtu pomembna njegova skavtska čast, je čisto razumljivo, zakaj so morali biti vsi tabori prijavljeni na sedež župe v Ljubljani in zakaj se je moralo upravi poročati o uspehih taborjenj, stegovih javnih prireditvah in drugih aktivnostih. Skavtske pisarne pa niso od članov samo zahtevale gore papirja, ampak so skavtom ponujale tisto, kar je njihovo organizacijo delalo privlačno. Župni tabori so štirikrat zbrali slovenske skavte v Gamelnjah, v Vižmarjah, v Bistrici pri Mariboru in v Mednem. Zvezni tabori v organizaciji jugoslovanske organizacije so zagotovo najprej koristili pravnemu razumevanju skavtske ideje, kar so lahko potrdili tudi slovenski skavti, ko so se leta 1924 udeležili prvega takega tabora.⁷⁴

Društvo je bilo takoj potegnjeno v kolesje političnih sprememb, ki jim je moralo slediti, če je hotelo obstati in se boriti za lastne ideale. Sprememb je bilo veliko in pravila, ki jih je bilo potrebno spoštovati, so prihajala z različnih področij. Šolska zakonodaja in uredbe so delovanju mladinskih društev dala svoj pečat in jih marsikdaj pošteno zavozlala. Skavti bi takemu slabemu vozlu hitro pridali ime »babica«.

Prvi voz, ki ga je zvezala država, je predstavljala leta 1925 izdan zakon o meščanskih šolah, ki je v svojem 28. paragrafu dijakom sicer dovoljeval društva zaradi *»umstvenega, moralnega, estetičnega in telesnega izpopolnjevanja«*. Člen so leta 1931 popravili s oktroiranim pridatkom *»toda nikoli na plemenski ali verski podstavi«*⁷⁵. Po

kraljevi diktaturi in zakonodaji, ki jo je spremljala od leta 1931, so stvari postale bolj zapletene. Delovanje društev je bilo pod stalnim nadzorom šolske uprave. Zakon je porušil tudi družbeno lestvico društev, saj se je poimensko dovolilo biti podmladek Rdečega križa, Sokola kraljevine Jugoslavije in Ferijalnega saveza. Skavti tako niso dobivali proračunskega denarja, a to še zdaleč ni bilo tako neprijetno kot skaljeni in zaostreni odnosi med skavtskim vodstvom in šolo v nekaterih slovenskih krajih. Vodstvo Dravske skavtske župe je ta problem še posebej motil in zato je pripravilo osnutek dogovora s prosvetnim ministrom. Vendar pogajanja z državo niso uspela, ker so skavti menili, da: *»Ne moremo dopustiti, da bi našo organizacijo upravljali nekvalificirani skavti, čeprav se ne branimo kontrole in čisto razumemo upravičene zahteve državnih oblasti.«*⁷⁶

Stegi so samostojno potrjevali svoj statut pri odgovornih oblastvih. Čeprav so na zvezni skupščini v Banja Luki leta 1932 sprejeli enoten pravilnik za lokalne skavtske enote – stege, torej tudi enotno besedilo statuta, so si stegi še posebej po letu 1937 privoščili bolj svoboden obrazec statuta. Precej svobode pri nastajanju statutov je bilo že pred letom 1930, ko so si stegi za svoj uradni jezik lahko privoščili slovenski jezik, in to v času, ko je bil uradni jezik srbsko-hrvatsko-slovenski. Z Dravsko skavtsko župo je stege vezala dolžnost plačevanja članarine.

Krovna organizacija skavtov na Slovenskem poimenovana *Udruženje* in pozneje znana kot Skavtska župa je skrbela tudi za usposobljenost skavtskih vodij. Ker so skavti na lokalni ravni delovali samostojno, jih je bilo potrebno izobraževati. Izobraževanje je potekalo prek tečajev, ti pa so imeli več nivojev. V prvih desetih letih delovanja se je slovensko skavtsko vodstvo potrudilo in izdalo priročnik za III. red, kjer je pisalo o vsem, kar je moral novi skavt vedeti in osvojiti, preden je obljubil pred bogom in domovino ter dobil skavtsko rutko. Ideje za sestanke so prinašali skavtski listi, ki so se razbohotili v 30-tih letih. Zelo veliko so slovenski izvidniki dali na veščine, ki so jih propagirali v vseh velikih slovenskih stegih in katerim je bil posvečen velik del 1932. leta prevedene Powellove knjige Skavt.

Problemi so začeli nastajati, ko je začelo pri manjkovati voditeljev za mlade. Ker je bilo veliko

⁷³ Kunaver, *Jamboree, v: Razori, 1937/38, str. 53.*

⁷⁴ Prim.: Skavti ..., str. 8.

⁷⁵ Zakon o meščanskih šolah, Tiskovna zadruga, Ljubljana 1932.

⁷⁶ Skavtska pota, 1939, št. 1.

voditeljev bodisi študentov bodisi uradnikov ali učiteljev, so ti zelo hitro zamenjali svoj kraj bivališča. Prostovoljno ali pod prisilo so zapustili kraje in skavtske enote, ki jih je včasih doletel tudi nesladen konec: »Vsi člani kluba so dobili zaposlitev – tudi izven Maribora - med letom pa so bili tudi večkrat poklicani na orožne vaje.« Podobno se je dogajalo tudi v Rimskih Toplicah: »Načelnik, ki je do sedaj vestno vodil steg, je bil upoklican k vojakom, nato pa je bil službeno premeščen. Ostali odborniki so med tem časom najbrže samo obujali spomine na 'lepe čase', ker ni med načelnikovo odsotnostjo steg pokazal nobene delavnosti.«⁷⁷

»Štirinajstletni so naši vodniki, osemnajstletni naši četovodje in stegovodja stega, ki šteje včasih tudi sto članov, je često dopolnil komaj dvajseto leto. Res je, skavtizem je pokret mladine, sama ga vodi, sama rešuje svoje težave, sama mu gradi trdno podlago, na kateri se bo mogel lepo razvijati,« pravi skavtski voditelj, ko predstavlja mnenje družbe, da je skavtstvo samo za tiste, ki so še premladi, da bi se včlanili v druga društva. Dejstvo je bilo, da je večina mladih med skavti ostajala v času izvidništva od 11. do 17. leta. Mogoče je bil kdo pred tem še volčič, kar je lahko postal pri 8 letih. Volčiče so imeli v ljubljanskem stegu vsaj od leta 1926.⁷⁸

Kasneje v pozni mladosti so med skavti ostajali tisti, ki so hrepeneli po sloganu »ven iz mest« in bili navezani na naravo. Ostajali so tudi tisti, ki jih je skavtska metoda navdušila in so hoteli vzgajati mlade, katerim so skavti zapolnili najnevarnejša leta in jih pripravili za življenje; življenje, v katerem so se bivši skavti po mnenju vzgojiteljev uspešno udeleževali in se kmalu postavili v vrste pionirjev za boljše življenje.⁷⁹

Spori med skavtskimi voditelji so se zrcalili tudi v drobnih nesoglasjih, med katerimi je bila tudi nejevolja do župne uprave, ker naj bi bila preveč birokratska. Resnici na ljubo pa so lahko vsi skavti prikimali dejstvu, da skavtska uprava ni prejela niti toliko članarine, da bi lahko pokrivala tekoče stroške, ki so nastajali pri njenem predanem delu.⁸⁰ Ko se je začel leta 1938 podirati svetovni red, se je občutek nelagodja razširil tudi med slovenskimi izobraženci. Nekaj tega

nelagodja je začutila tudi že precej izdelana skavtska organizacija, ki se je ukvarjala z notranjo discipliniranostjo. Župno vodstvo se je čutilo dolžno, da opozori na napake, pa tudi, da pohvali. Obiski župnega vodstva so pri nekaterih enotah naleteli celo na odkrito nasprotovanje. Tiho grožnjo v Jugoslavijo plazeče se vojne odraža tudi pristop *Saveza skauta Jugoslavije* k »Razglasu omladini«, ki ga je podpisalo prek 20 mladinskih društev aprila 1939. Z željo po miru v svetu in z namenom obrambe državne in nacionalne neodvisnosti ter teritorialne integritete Jugoslavije so pozvali mladinske organizacije k vzgoji mladine v narodnoobrambnem duhu in k pripravi za služenje državi, če bo to potrebno.⁸¹

Tiha grožnja bližajoče se vojne je močno vplivala na delovanje društva. Ta grožnja se ni kazala samo v sloganu, da so skavti mladinsko društvo narodov ali v vpoklicu skavtskih voditeljev v vojsko. Tako kot ostala društva se je tudi jugoslovanska skavtska organizacija priključila resoluciji mladih, ki so se vključili v tiho pripravo na vojno. V duhu te resolucije je vodstvo slovenske župe v letu 1939 pozvalo k organizaciji tečajev o prvi pomoči, o varstvu pred letalskimi napadi in k strelskim tečajem. Tak protiletalski tečaj so skavti v Mariboru pripravili tudi za vse okoličane.⁸²

Društvo se predstavi

Popularnost skavtov je bila med meščanskim prebivalstvom precejšnja in starši so bili »vsi veseli in zadovoljni, da so vpisali otroke v tako organizacijo.«⁸³ Gibanje je bilo namenjeno predvsem srednješolcem, to je pomenilo otrokom, ki so vstopili v meščansko šolo z enajstimi leti. To je bil za starše trenutek, ko so sina poslali na prvi skavtski tabor. Ko so bili štiri tedne na taboru v Bohinju, mladim skavtom ni preostalo več dosti »velikih počitnic«, ko ne bi imeli česa početi.

Vsak človek, ki se je enkrat odpravil pogledat skavte, je med skavti videl predvsem izvidnike (dečke stare od 11 do 17 let), združene v manjše skupinice – vode, ki so v družbi svoje čete in četovodja taborili na kakšnem lepem koncu Slovenije. Četovodje in vsi ostali stegovi ali župni funkcionarji so bili lahko člani roverskih klubov.

⁷⁷ *Ibidem.*

⁷⁸ *Slovenski narod*, 30. 5. 1929.

⁷⁹ *Skavtska pota*, 1939, št. 1.

⁸⁰ *Vodja* 1940, št. 11/12

⁸¹ *Tomaž Pavlin, Razvoj sokolstva v Sloveniji med leti 1929 in 1941, doktorska disertacija, Ljubljana 2000, str. 230.*

⁸² *Ibidem.*

⁸³ *Slovenski narod*, 2. 8. 1923.

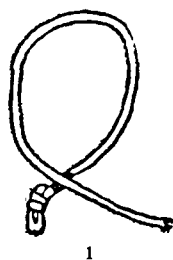
Ti so bili na koncu formalno podrejeni neposredno skavtski župi.

Delo *roverjev* je bilo zelo raznoliko, čeprav so bili v osnovi *roverji* tisti skavti, ki so še hoteli živeti po skavtsko. Nalogo roverskih oddelkov so slovenski skavti predstavili takole: »*Ali delajo sami v svojo izpolnitev ali da pomagajo mladini kakor vodniki in učitelji.*«⁸⁴ Skupinice *roverjev*, ki niso štejele več kot 10 ljudi, so imele svoj lokal, kjer so se dobivale. Med *roverji* so bili po starosti tudi že pobratimi (nad 21 let), ki so zavzemali »odlična mesta« v družbi. Prisotnost znanih ljudi je zagotovo pripomogla, da se je ljubljanski roverski klub Znanstvenik kasneje včlanil v muzejsko in druga akademska društva. Zagotovo so bile njihove izkušnje dobrodošle, ko so začeli *roverji* v klubu Bober izdajati skavtske časopise in razvijati slovensko skavtsko idejo. Slovenska mladina je imela drugačen način življenja kot srbska ali hrvaška in zvezni skavtski list ni več odgovarjal potrebam slovenskega prostora. Podobno kot fantje so imela tudi dekleta svoje klube *stanaric*.

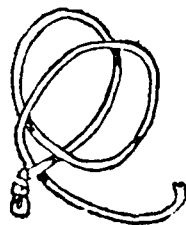
Najmlajši skavti, stari do 11 let, so se imenovali volčiči in so se zbirali najprej v šestine in potem v krdele, ki je imelo podobno nalogo kot četa. Čebelice, najmlajše skavtinje, pa so iz več šestin sestavile roj, tako kot so planinke sestavile kolo.⁸⁵

Skavtsko gibanje je bilo namenjeno vsem otrokom. Da se ne bi videle razlike med bogatimi in revnimi so vpeljali enotno oblačilo, ki se je zgledovalo po skavtskem kroju, ki ga je iz čisto praktičnih razlogov priporočil ustanovitelj skavtov.⁸⁶ Skavtizem je bil v svojem načelu odprt za vsakogar. Zaradi svojega načina dela so bili skavti pisani na kožo dijakom meščanskih šol, ki so imeli »velike« počitnice. Tudi stroški, ki so bili povezani s poletnim taborom in z malenkostmi, ki so jih morali starši dati za popotnico otrokom, niso bili ravno majhni. Najbolje se je znašel mlad litijski steg, ki je denar za taborjenje začel zbirati

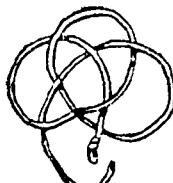
Kako se iz jermenov za čevlje izdelujejo gumbi.



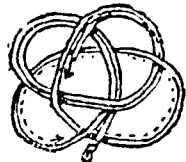
1



2



3



4

Nadaljuj, dokler vozel ni prepleten 2- do 3krat.



5

Premakni zanko za pritrjevanje gumba iz prvotne lege tako, da bo visela iz srede.



6

Nategni trdo, odreži prosti konec in gumb je gotov.

že kmalu po začetku skavtskega leta.⁸⁷ Kmalu po začetku skavtske kariere so se morali starši napotiti tudi do enega od trgovcev, ki so imeli vedno na zalogi vse vrste »specielne« in kvalitetne robe, od skavtov preskušene in od Dravske župe predpisane. Najdražje je bilo seveda olivno-zeleeno volneno blago za izdelavo hlač, ki je leta 1939 stalo 160 dinarjev po metru.⁸⁸ Za hlače ga niso porabili veliko, saj so hlače skavtom segale le do kolen. Tudi to je imelo svoje prednosti, kar je še predobro vedel skavt Peter, ki je ponovno snidenje s predolgimi »meščanskimi« hlačami pospremil z debelimi solzami.⁸⁹ Svoje je k stroškom pridala še mesečna članarina, ki jo je moral plačati vsak član, in ta se je zaradi gospodarske krize v šestih letih povečala s treh na pet dinarjev.⁹⁰

»Sistematično gojenje taborjenja v celotnem obsegu ni pristopno obrtniški mladini in ga ne potrebuje mladina, ki živi zunaj v naravi ...,«⁹¹ so družno menili sokoli, ko so se odločali o prevzemu skavtske metode v svoje delo z naraščanjem. Ko so celjski skavti za en dan predstavili od-

⁸⁴ Slovenski narod, 10. 5. 1925.

⁸⁵ Prim.: Priročnik za izvidnike, I. del - priprava za III. red, Dravska skavtska župa, Ljubljana 1934.

⁸⁶ Klasični stereotip, ki se je vezal na idejo, da so skavti vojaška organizacija, se je naslanjal na nošenje skavtskega kroja v javnosti. Kroj je bil zaradi klobuka in kratkih hlač že na daleč opazen. Stereotipno je to mnenje že zaradi tega, ker je bilo modno, da so najrazličnejša društva imela točno določeno društveno uniformo. Manjša društva so namesto uniforme nosila društvene znake (tudi revnejši skavtski stegi).

⁸⁷ Prim.: Skavt kralja Matjaža 1937.

⁸⁸ Jaroslav Dolar, Solnce se vrača, 1931, str. 39.

⁸⁹ Fran Milčinski, Skavt Peter, MK, Ljubljana 1975.

⁹⁰ ARS, Društveni arhiv.

⁹¹ Sokolski glasnik, 1922, št. 12.

hod na svoj prvi tabor in to objavili v celjskem liberalnem časopisu, so to zagotovo storili zato, ker so vedeli, da bodo na ta način obvestili kar največ staršev. Tudi obširna propaganda skavtskega gibanja je ciljala določeno skupino v družbi – zaprisežene meščane, ki so še vedno skrbeli, da so se v javnosti pokazali v točno določeni podobi. Tudi Ljubljancani so lahko svoje otroke poslali na sestanke, za katere so izvedeli iz časopisa. Ker pa so k skavtom spadali vsi, »kateregakoli stanu, katerekoli narodnosti in kateregakoli spola«⁹², so ostale sloje pritegnili in obvestili na drugačen način. Kako pomembno je bilo za meščana gibanje, ki je »skrbelo za rod, ki bo zdrav in krepak, ne samo na telesu ampak tudi na duši, moralno visoko stoječ in nedostopen za vse kulturne strupe in razvade,«⁹³ je pokazalo 40 tradicionalnih kamniških meščanov, ki so postali podporni člani kamniškega stega.

Ko je gibanje postalo popularno, beseda skavt osvojena in starši prepričani, so se zanj ogreli tudi v mestnih srenjah, ki niso bile tako premožne, kot je bila premožna Ljubljana. Kamniški skavti so taborili zelo skromno v okolici Kamnika, medtem ko so si ljubljanski skavti privoščili letovanje na Krku. Ker vroč morski zrak ni najbolje vplival na skavtski program, je župna uprava skavtski enoti dovolila tabor na morju, potem ko je enota izvedla dva uspešna tabora. Kljub vsem omejitvam pa so bila taborjenja na morju magnet za skavte.⁹⁴ V tretjem ljubljanskem stegu, ki se je izoblikoval leta 1937, so se lahko premožni meščanski skavti organizirali v porečane oziroma morske skavte, katerih glavna dejavnost je potekala ob vodi oz. na morju.⁹⁵

Kako se prikupiti javnosti?

Pojav skavtske organizacije je zagotovo odziv urbane družbe, ki je hotela zapolniti prosti čas mladih. Narava skavtov je bila takšna, do so hoteli dobiti priznanje družbe za svoje plemenito delovanje, ki je bilo usmerjeno k podpori državi in vzgajanju državljanov. Organizacija je hotela ponuditi alternativo vsem stanovsko omejenim združenjem, saj so morali po liberalni miselnosti napredovati vsi stanovi in le en samcat: meščanski. Skavti so nastali v srenji, kjer sta družina in šola izgubljali primat vzgojiteljice »mladeži«, a

še vedno se je bilo treba staršem na nek način prikupiti. »Treba je, da omenim, da spada skavtski sistem med najboljše, ki intenzivno vrše 'propagando dela'.«⁹⁶

Takoj, ko so imeli prvi skavti svoje kroje, so se začeli v njih kazati v javnosti in pritegovati željne poglede otrok. Čeprav ni bil skavt samo »širok klobuk z usnjenim jermenom«⁹⁷, je bil skavt vedno sprejet z občudovanjem: tako je bilo na pogrebu starega meščana Ivana Hribarja kot na pogrebu judenburških žrtev. To sta bila dogodka, na katerih se je zbralo vse ljubljansko meščanstvo in kdor je kaj pomenil, je moral biti tam. O prisotnosti društev in njihovi veličastnosti na takšnih dogodkih je bilo v tistem času v časopisu moderno brati. Seveda skavt takšnih dogodkov ni smel doživeti brez svoje skavtske palice, na kar so voditelji skavte posebej opozorili ob odprtju velesejma leta 1924.⁹⁸

Leta 1923 so popotniki, turisti poimenovani, v Kamniški Bistrici sledili puščici in liliji, skavtski seveda, ki je prvič vabila popotnike, da si ogledajo novo društvo. Puščica je povabila na 10-minutno hojo, ki ji je sledilo spoznavanje s prvim taborom ljubljanskih skavtov in planink. Tabo-rom, ki ni bil skrbno napovedovan v časopisu, tako kot je bila tisti čas navada, a je med 39 skavtov in 7 planink privabil mnogoštevilne, za katere so menili, da so odnesli najboljši vtis.⁹⁹ Še posebej, če so po svojem zanimivem izletu lahko v časopisu prebrali vse o skavtih. Izvedeli so, da so skavti popularni v Srbiji in Bosni. Vsem, ki so se s ponosom ozirali proti Čehoslovaški in Poljski, pa je zagotovo godilo dejstvo, da je ta športna organizacija v teh dveh državah zelo popularna. Tudi v Celju so meščani, ki jih je pri skavtih navdušila najprej skrb za narodno zavest, hitro sprejeli gibanje. Po njihovem prvem desetdnevnem taboru so dober mesec prebirali o skavtski ideji, kot jo je predstavljal M. Popović.

Bralce so v poletju 1923 kar zasipali z informacijami o skavtih, zato so ob koncu poletja postali tako popularni, da so kar javno povabili vse, da se jim pridružijo ob sredah in sobotah na sestankih v belgijski vojašnici. Tudi pozneje so ljubljanske skavte na primer povabili k udeležbi na velesejmu, kamor so ljubljanski skavti tradicionalno

⁹² Solnice se vrača, str. 26.

⁹³ Ibidem.

⁹⁴ Vodja, 1940, št. 4.

⁹⁵ Vodja, 1940, št. 11–12

⁹⁶ Mikić, O četništvu ..., str. 4.

⁹⁷ Slovenski narod, 11. 11. 1923.

⁹⁸ Slovenski narod, 14. 8. 1924.

⁹⁹ Slovenski narod, 2. 8. 1923.

zahajali, pa še za svojo prostovoljno redarsko službo so bili »nagrajeni« s prostim vstopom na sejme. Če je bilo v časopisu objavljeno vabilo na sestanke društev moda časa, je bila zagotovo novost, da so starši z rahlim časovnim zamikom ob jutranji kavi izvedeli, kaj se dogaja z njihovimi otroki. Izvedeli so, kakšno vreme imajo njihovi kratkohlačniki na taboru in kaj so dobrega pojedli. Vse to jim je v Slovenskem narodu vestno sporočal starešina Pavel Kunaver.

Meščani so skavtsko organizacijo umestili med športna društva in ji dodali v antiko zazrt slogan: *mens sana in corpore sano* (zdrav duh v zdravem telesu). Skavtski šport, ki je dobil privednik romantičen, je že pred prvim taborom navdušil starše, ki so v Ljubljani vpisali kar 149 otrok, ki po zakonu še ne bi mogli biti člani kakšnega društva. Toda skavtski voditelji so bili precej nezadovoljni z meščansko oznako društva kot športnega, saj bi lahko pozabili, da se v skavtizmu »telesna in srčna vzgoja najlepše spaja«. ¹⁰⁰ Čeprav je skavtom oznaka športno društvo ostala vse do konca društva, so v Slovenskem narodu poročila o skavtih po letu 1926 izločili iz rubrike športnih novic.

Starše so začeli nagovarjati vsi: notice o skavtih so se začele pojavljati tudi v drugem časopisju in v podlistkih v raznih mladinskih revijah. ¹⁰¹ Meščani so slike zasledili tudi v politično nasprotnem Ilustriranem Slovencu. Tako kot druga društva so si ljubljanski in slovenski skavti privoščili objavljati vabila v dnevnem časniku Slovenski narod, kar jih je leta 1927 stalo vsaj 5 dinarjev ¹⁰² in kar je kasneje bistveno vplivalo na pogostost zapisov o skavtih v tem časopisu. Zagotovo je, da so se notice pojavljale tudi v drugih lokalnih časopisih, o čemer zgovorno priča primer celjskih skavtov. ¹⁰³

V skladu s svojo »socialno vzgojo« so skavti pomagali na različnih prireditvah, posebej v redarski in zdravstveni službi. ¹⁰⁴ Čeprav daleč od osnovnega namena pa so bili takšni pojavi v javnosti predmet odobravanja, saj je bilo ljudstvo po 1. svetovni vojni naklonjeno vsem humanitarnim dejavnostim. Nenazadnje je tako skavtsko gibanje vzpostavilo prvi stik z meščansko javnostjo



na Slovenskem, ko je leta 1923 prostovoljno sodelovalo v redarski službi ob katoliškem shodu. Viteška dela v korist narodu so se med skavti raztezala od izleta ljubljanskih skavtov na Bled, kjer so pozdravili kralja, pa do izpolnjevanja vsakodnevnega dobrega dela. To je na nekem izletu Zmajevega stega pomenilo, da so Ljubljančanom z izleta prinesli butare nabranih drv. ¹⁰⁵

Stegi so organizirali celo vrsto prireditev, ki so bile namenjene javnosti in dviganju pozitivnih mnenj o skavtih. Mlade nadebudneže je še bolj navdušila razstava, ki so jo o prvem taboru l. 1923 v Ljubljani pripravili jeseni tega leta. Čeprav je bilo razstavi sprva namenjeno kratkotrajno življenje, pa je naval obiskovalcev puščal odprta vrata ljubljanske realke še kar cel teden. In članstvo je poskočilo v veselje voditeljev in mladih ideologov, ki so hoteli številčno preseči skavtske skupine v Srbiji. ¹⁰⁶

Polnjenju stegove blagajne je bila namenjena dramatična predstava na Prevaljah, večji propagandni značaj pa je zagotovo imel skavtski film Mladina sonca, ki je prikazoval tridnevno življenje na taboru litijskih skavtov, in pa *skioptično* predavanje, prav tako na Prevaljah. ¹⁰⁷ V košarico drobnih prireditev, ki jih ni bilo treba prijavljati oblastem, so bile v meščanskih krogih priljubljene čajanke. Skavti so jih ponavadi priredili ob božiču in na njih obdarovali marsikoga, ki ni

¹⁰⁰ Slovenski narod, 12. 7. 1925.

¹⁰¹ Npr. Razori, Slovenska mladina, Mladí junak.

¹⁰² Slovenski narod, 6. 2. 1927.

¹⁰³ Prim: Nova doba, 1922, 1923.

¹⁰⁴ Slovenec, 11. 9. 1923.

¹⁰⁵ Slovenski narod 3. 8. 1923, in Naša pota, št. 1, 1935.

¹⁰⁶ Slovenski narod, 27. 9. 1923.

¹⁰⁷ Vodja 1940, št. 11–12.

imel dovolj denarja za obleko in obutev. Tako so se predstavljali z metodami, ki so bile značilne za propagando takratnih društev: z zabavnimi večeri in dramskimi predstavami.¹⁰⁸ Na skavtski način organizirana prireditev je bila božičnica Kajevega stega, na kateri so obdarovali reveže. Božičnica je imela tipično podobo društvene prireditve s šaljivimi prizori, z glasbenimi točkami, z deklamacijami in z zakusko s prosto zabavo, ki je sledila protokolarnemu delu. Če bi po svoji sporočilnosti ob bok postavili skavtsko in sokolsko božičnico, potem bi hitro ugotovili, da so bile sokolske čisto interne in pri svojem mladem članstvu niso gojile karitativnega čuta. Te dejavnosti je slovensko skavtsko vodstvo kasneje prepovedalo, a predvsem revnejši stegi so še vedno prirejali igre, da bi z njimi nekaj zaslužili.¹⁰⁹

Skavti Zmajevega stega so naredili poseben vtis na posebne goste ljubljanskega velesejma leta 1925, saj so jim razkazali Ljubljano in jih pospremili do prenočišča. Tiho željo po posnemanju pa so skavti vzbudili pri sovrstnikih, če so jih ob binkoštnih praznikih videli na taboru ob črnuškem mostu. Še posebej, ker je pred katerim visel njihov nov in prav umetniški prapor.¹¹⁰ Na tega so lahko naleteli še kar nekaj časa vsi meščani, ko so se sprehajali po Aleksandrovi cesti, saj je bil tam razstavljen skupaj z nagradami najboljšim trem vodom na stegovem tekmovanju.¹¹¹

Med številnimi idejami za propagando, ki so bližje skavtski ideji, so bile ptičje krmilnice, ki jih je po Kamniku razobesil Kamniški steg skavtov in planink. Da je bilo bistvo propagande, biti blizu javnosti, so vedeli celjski skavti. Ti so organizirali dežurno službo na celjskem mestnem pokopališču za 1. november, kjer so se zbrali vsi meščani in kjer so prižigali skavtsko svečo.¹¹² Ko so vabili na predavanji Pavla Kunaverja s pomenljivim naslovom Iz romantike skavtskega življenja, so javnost opozarjali, da si dovolj zgodaj priskrbi vstopnice za kino Matica, saj so bili prepričani, da jih bo zaradi prevelikega zanimanja zmanjkalo.¹¹³ Ko je skavtska župa konec 30-ih let dopolnjevala svojo zbirko slik s slikami iz

skavtskega življenja, je to počela zato, da bi bila njena propaganda na *skioptičnih* predavanjih po Sloveniji še bolj uspešna. Prikazovanje slabe vzgoje, ki jo je ponazarjala podoba zanemarjene mladine s cigareti v ustih, je bila sestavni del skavtske propagande na teh predavanjih.

Višek prizadevanj za potrditev vzgojne moči je predstavljal pojav skavtske ideje v meščanskih bontonih, ki so v tem času še veljali kot pripomoček za vzgajanje meščanske etike. Starši so našli skavtstvo med športi, za katere je bilo značilno, da so krepili otrokovo telo in njegovo razumevanje narave. Ko pa so pisci v zavesti meščanske skrbi za »skromno« potomstvo dodali še: »Staršem je svetovati, da dovolijo otrokom pri-sostvovati skavtom, posebej, če sami nimajo dovolj časa, da bi hodili na daljše izlete,«¹¹⁴ so zadel v srž meščanske družbe.¹¹⁵

Prav po zaslugi skavtov so taborjenja postala sestavni del v delovanju marsikatere organizacije, tudi čisto katoliške, ki se je zlasti v 30-ih letih začela ukvarjati z mladimi: »Počitniška taborjenja so danes postala času primerno sredstvo za pridobivanje mladine.«¹¹⁶ Zaradi svoje široke ideje so skavtstvo za svojega vzele različne politične opcije. Posebej je bilo pomembno, da ga je sprejelo meščanstvo. Poletnim oddihom so popotnico dale misli romantičnih duš: »Ven iz zabuhlih mest in trgov, ven iz slabih družčin in stran od plitvih zabav,«¹¹⁷ ki so starše vedno prepričale. Trdoživost in zdravje, ki so ga pridobili skavti na svojih aktivnostih, so ti radi poudarjali na predstavitvah gibanja ali v poročilih o aktivnostih. Sivi volk je zanimanje mladih usmeril tudi na skavtske igre, »ki zahtevajo samostojnosti, spretnosti in marsičesa, cesar mehkužci v mestih ne poznajo.«¹¹⁸ Prav zato je starešina slovenskih skavtov večkrat pozval vse učitelje, duhovnike in profesorje, da začnejo organizirati skavte in tako podirati stereotip o Slovencih kot narodu pijancev. Organiziranje skavtov v vseh slovenskih krajih bi (po njegovem mnenju) lahko rešilo prihodnost domovine.

¹¹⁴ Mikič, O četništvu ..., str. 4.

¹¹⁵ V dnevniku Pavla Kunaverja, ki je radovednim gledalcem odsluži le za "pokušino" pod varnim zavetjem razstavne vitrine, lahko ob opisu nekega tabora najprej preberemo, kako so bili dečki ob njegovem obisku tabora zdravi in veseli.

¹¹⁶ Tabor v kraljestvu Stola, letak 1938.

¹¹⁷ Kunaver, Med skavti, v: Razori, 1933/34, str. 16 (v nadaljevanju: Kunaver, Med skavti ...).

¹¹⁸ Kunaver, Med skavti ..., str. 17.

¹⁰⁸ Čeprav je osamljene primere najti tudi med skavtskimi enotami, pa se skavtska župa s tem ni strinjala.

¹⁰⁹ Vodja 1939/40, št. 3 in št. 11/12. Lokalne skavtske enote so si večkrat po svoje razlagale in sprejemale skavtski način življenja.

¹¹⁰ Slovenski narod, 23. 5. 1926.

¹¹¹ Slovenski narod, 3. 6. 1926.

¹¹² Tom – tom, 1939, št. 2.

¹¹³ Slovenski narod, 9. 1. 1927.

Posebno propagandno funkcijo je imel tudi starešina, ki naj bi bil izbran med uglednimi osebami v kraju in ki ni bil politično aktiven. Župni načelnik, ki je moral biti aktiven skavt, je prav tako skrbel za propagando organizacije. Ivan Pengov, drugi izmed dveh župnih starešin, je v nagovoru skavtskim starešinam na letni skupščini 1940 tik pred drugo svetovno vojno dejal: »*Ugotoviti moram le to, da skavtizem še vedno ne uživa pri nas tistega položaja, ki mu gre, in da vkljub vsemu še vedno veljajo bučna in široka gesla ter tako ali drugače pobarvani vihrajoči prapori, kakor tiho, skromno, vestno in požrtvovalno delo slovenskega in jugoslovanskega skavtizma.*«¹¹⁹ Predstavljati skavte je bila ena od nalog župnega odbora in to nalogo so energični načelniki in zanesenjaki vestno opravljali. Poleg pionirskih prispevkov kasnejšega gozdovnika Črtomirja Zorca je svoj delček k propagandi pristikvil tudi oče treh skavtov – Fran Milčinski. Kar so za svojo slavo storili skavti med svojimi sošolci na meščanskih šolah, to sta za njihove očete in skrbnike storila Fran Milčinski in med meščani cenjen Pavel Kunaver, prvi načelnik slovenskih skavtov. V skavtskem življenju poimenovan *Sivi volk* je bil po duši romantik in že po svojem poklicu naravoslovec. Srce ga je vleklo v naravo na svež zrak, »*katerega vse leto sicer v šolah tako pogrešamo,*«¹²⁰ njegova romantična duša pa je proizvedla marsikateri priročen članek o skavtih, ki se je pojavil v vseh mladinskih listih in redno tudi v Slovenskem narodu. V vsakem trenutku je znal povedati, da je »*priroda vzgojiteljica in široko odprta knjiga, ki se je ne naveličaš brati.*«¹²¹ Skavtsko organizacijo pa je pojmoval več kot to, imel jo je za najboljšo vzgojno metodo in je zato velikokrat obžaloval dejstvo, da se »*Slovenci tej prevažni organizaciji niso dovolj posvetili in je zlasti malo vzgojiteljev najti med skavti.*«¹²²

»*Vabljiiva taborjenja, izleti in morebiti tudi slikoviti kroj s širokim klobukom in dolgo palico, vse to je zanimalo tudi pisateljeve sinove in najprejstarejši, za njim pa še mlajša dva, so se začeli z očetom pogajati, da jim dovoli vstop med skavte.*«¹²³ Tako se začinja zgodba o Skavtu Petru Frana Milčinskega, drugega velikega občudovalca skavtov. S svojimi podlistki je mladi organiza-

ciji ustvaril veliko reklamo, skavt Peter pa je še med skavti postal sinonim za izvidnika.

Skavt Peter ponuja zgodovinarju pogled od strani, pogled tistega, ki ga je skavtstvo prek izkušenj sinov vpletlo v način družbene konsolidacije. Mladinska gibanja so bila nekaj novega in zahtevnih staršev ni bilo vedno lahko prepričati. Če pa je imel starosta skavtov pred sabo še mladinskega sodnika, pa je bilo še toliko težje. A po svoje tudi lažje, ko se je strokovnjak prepričal o učinkovitosti metode, ki jo je nova organizacija zagovarjala.

Nekateri starši so bili hitreje prepričljivi. Hitro so podlegli čarom organizacije, ki je zagotavljala otrokom tri tedne počitnic in to pod nadzorom ter v »zdravilnem objemu« narave. Naravo bi otroci sicer doživeli le pri sorodnikih na deželi, teh pa ni imel vsak meščan. Za premožnejše meščane je bil poletni tabor zagotovo rešitev pred prevelikim vplivom domače služkinje, ki je že zaradi narave svojega dela preživela več časa z meščanskimi otroki. O pomenu kmečkega okolja za razvoj otroka je šaljivo pripovedoval Milčinski v Ptičkih brez gnezda: »*Toda konec koncev je le najin sin in ne njen - ali naj vse življenje kida gnoj in krave pase?*« Čevljar je pritrtil: »*Midva sva mestna, fant je tudi mesten, zato spada v mesto in ne na kmete.*« »*Saj ga nisva dala rada od hiše, je nadaljevala mojstrica, 'toda kaj sva hotela: v tovarno sem hodila...*«¹²⁴

Milčinski se je dobro poglobil v skavtsko organizacijo, ki je staršem zagotavljala, da jim lahko pomaga streti še en velik oreh vzgoje njihovega otroka. Šolski izkazi, ki jih je Milčinski uporabil kot vzrok za okušanje belega sveta fantom – ptičkom brez gnezda, so bili večna skrb meščanskih staršev. Šola in izobrazba sta bili večini meščanov vstopnica v svet, v katerem so kot državni uslužbenci živeli. Če bi se dogajalo, da bi njihovi otroci iz šole, ki je še vedno predstavljala luksuz, prinašali slabe ocene, potem bi se kaj hitro med grešnimi kozli znašli tudi skavti. Zato so bili dobri šolski redi večna skrb skavtskih vodij in vodstvo župe je priporočalo, da slabe dijake skavtski voditelji pošljejo na »prisilni dopust.«¹²⁵

Planinke, imenovane po roži planinki, je bilo še težje odtrgati od varnega zavetja doma in

¹¹⁹ Vodja, 1940, št. 11/12.

¹²⁰ *Sivi volk*, Skavtski tabor v Bohinju, *Mladi junak* 1925/26, str. 26.

¹²¹ Slovenski narod, 28. 2. 1926.

¹²² Ibidem.

¹²³ Spremnna beseda Brede Milčinski Slodnjak (najstarejše hčere Milčinskega) v Skavtu Petru, MK, Ljubljana 1975.

¹²⁴ Fran Milčinski, Ptički brez gnezda, MK, Ljubljana 1995, str. 25.

¹²⁵ Vodja, št. 5, 1940.

skrbnih meščanskih gospa, ki so trdno bedele nad vzgojo svojih hčera. Čeprav so planinke velik poudarek v skavtski vzgoji posvečale vzgoji za matere in žene, so bile meščanske matere precej skeptične, preden so svoje hčere poslale na izlet voda ali taborjenje.

»Taka družba nima slabih misli«¹²⁶ ali o vrednotah skavtskega gibanja

Skavti so po svojem ustanovitelju in prvi skavtski organizaciji prevzeli vse elemente, ki utemljujejo skavtsko gibanje. Del skavtske metode so tudi skavtski zakoni. Vrednote so skavti črpali iz obljube in zakonov.¹²⁷ Zato so novinci postali pravi skavti šele, ko so dali obljubo, s katero so sprejeli vrednote gibanja. Da so skavti poznali osnovna načela, so morali še pred obljubo narediti izpit tretjega reda, ki je od skavta zahteval teoretično in praktično znanje. Teoretično znanje se je začelo pri besedilu skavtskih zakonov in končalo pri začetkih skavtskega gibanja, praktično pa je vsebovalo vse od prve pomoči do netenja ognja. Večino stvari se je skavt naučil z delom in z opazovanjem starejših bratov. Tisti og-njeni krst, ki je resnično iz dečka napravil skavta, je bil tabor: »Na taboru mora vsak skavt doživeti svoje pravo skavtizem in spoznati smoter in namen skavtskega življenja.«¹²⁸

Jugoslovanski dodatek k skavtskim zakonom je bil, da je skavt vzdržen in ne kadi. Prepoved, ki jo je sicer skoraj nevidno prinašal ta skavtski zakon, ni bila čisto v skladu z osnovno skavtsko idejo, saj je ta odklanjala prepovedi.¹²⁹ Taka formulacija skavtskega zakona je bila povezana z začetki skavtskega gibanja v kraljevini Srbiji pred 1. svetovno vojno, ki se je začelo pod okriljem Miloša Popovića in protialkoholnega gibanja.¹³⁰

Skavtska vzgoja je temeljila tudi na redu in disciplini, vrednotah, ki sta družbi, ki je preživela vojno, pomenili veliko. Da se brez discipline ne doseže ciljev, so vedno znova poudarjali tudi sokoli,¹³¹ malo manj pa se je to odražalo pri gozdovnikih, ki so zagovarjali bolj demokratična načela.¹³² Že Pajer je videl v skavtizmu odrešitev za mestno mladino, ki je romantično »nervozna in le vetrovi tu in tam razpode sivo motno zagrinjalo, ki se dviga nad mesti. Hkrati pa je tudi vzgoja meščanske družbe na neprimerno nizki ravni.«¹³³ Poleg discipline je bila pomembna vrednota plemenitost, saj je posebej »povojna psihoza«¹³⁴ mlade čisto zastrupila.

Tako kot družba so tudi različni pisci, ki so predstavljali skavte, v svojih spisih skavtski metodi dajali različne poudarke. Svoje ideale so skavti utrjevali na izletih, ki so jih pripravili ob vikendih, in na poletnih taborih. Na taborih so se klicali z gozdnimi imeni in zrl v toteme, ki so ta imena ponazarjali in hkrati pričali o miselnih in ročnih spretnostih avtorja.

Ko so leta 1926 v ljubljanskih četah, poimenovanih po velikih imenih narodne zgodovine, Črtomirjevi in Matjaževi, izvedli trimesečno tekmovalno, so se izvidniki za tri nagrade potegovali v vzorni urejenosti skavtske sobe, v številu izletov v naravo in v številu prenočitev z minimalnimi življenjskimi pripomočki.¹³⁵

Sodobniki so videli v gibanju predvsem rešitev mladih, ki jih je organizacija vzgajala do polnoletnosti, do 24. leta, »ko je človek vstopil v javno življenje, za katerega ga je ta organizacija vsestransko pripravljala.«¹³⁶ Skavte naj bi gibanje varovalo pred slabo družbo in jih vzgajalo v koristne državljane, planinke pa naj bi postale odgovorne matere in vestne gospodinje.

Ker je skavtska organizacija kljub svoji odprtosti gojila zvestobo Bogu, kralju in domovini, je bila sprejeta v katoliških krogih, saj je podpirala versko udejstvovanje svojih članov. Dravska skavtska župa je kot članica jugoslovanske skavtske organizacije podpirala tudi pravoslavnega kralja in kot kraljevino urejeno državo. Kot člani-

¹²⁶ Bodanius, Knjiga o ..., str. 192.

¹²⁷ Vodja 1940, št. 10/11 Skavtski zakoni so se glasili: Skavt vedno govori resnico; skavt je poslušen; skavt je koristen; skavt ljubi bližnjega in je brat vsakemu skavtu; skavt je vrljuden in skromen; skavt ravna lepo z živalmi in narodo; skavt je delaven in štedljiv; skavt je razpoložen in vedno dobre volje; skavt je vzdržen in ne kadi; skavt je čist v misli, besedi in dejanju.

¹²⁸ Tom – tom, 1938/39, št. 5/6.

¹²⁹ Prim. Baden – Powell, Priročnik za skavtske vodje, Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov, Ljubljana 1998.

¹³⁰ Narodna enciklopedija srbsko-hrvatsko-slovenačka, Zagreb 1928, s.v. skavtizem.

¹³¹ Sokolič 1940, str. 2.

¹³² Prim. Skavti ..., str. 17.

¹³³ Naši zapiski, 1913.

¹³⁴ Slovenski narod, 4. 1. 1925.

¹³⁵ Slovenski narod, 23. 5. 1926.

¹³⁶ Vinko Zaleteš, Zgodovina telesne vzgoje in sokolstva, Ljubljana 1933, str. 126.

ca svetovne skavtske organizacije ni imela ideoloških težav pri sprejemanju drugih ver. Težav pri sprejemanju kraljeve avtoritete ni bilo, ker je bil kralj častni član skavtov, pa tudi zvestoba domovini in njenemu redu je bila sestavni del skavtske obljube.¹³⁷

Skavtski zakoni, ki so utemeljevali skavtsko vzgojo, so bili včasih za slovensko meščansko družbo še težko razumljivi. Zadrega s skavtskimi zakoni je na najbolj komičen način opisal Fridolin Žolna, ki ga danes poznamo po njegovem pravem imenu Fran Milčinski. Ko se njegov skavt leta 1923 še ni imenoval Peter, je o njem satirično pisal: »Moj sin ima prijatelja, ime mu je Vinko, in mi je prišlo v spomin, da je bil ta Vinko izjavil, da k skavtom ne gre, ker imajo zakone. Že tedaj sem zaslutil, da skavtski zakoni niso sladodol in niso pečen kostanj. Zdaj so me zanimali ti zakoni in sem vprašal, in naš skavt je dejal, da skavtski zakoni niso tajnost, in jih je pričel naštevati: prvič: Skavt ne laže! Ustavil sem ga.

Zdi se mi, že prvi zakon ni tak, da bi se moglo mimo brez pomisleka. Sveta cerkev je jako modra in vendar ni kratko malo laži sprejela med grehe. V posvetnem življenju ima laž jako važno vlogo. Lažejo se na najodličnejših mestih in se ne lažejo za kratek čas, nego, izvršujoč svojo bridko službo, in sploh prosim: ko pravim, da lažejo ni to nič razžaljivega – služba je služba in take stvari se je treba naučiti in jo znati.«¹³⁸

Čeprav so bili skavtski zakoni primerni tudi za slovensko družbeno stvarnost, je načelo skavtskega zakona o varstvu narave zbudilo še največ polemik. Skavt ravna lepo z živalmi in naravo, je bil šesti skavtski zakon. Ta zakon je bil med slovenskimi ljubitelji narave in njenih čarov ugodno sprejet, čeprav ta problematika ni bila tako popularna kot v zibelki skavtstva – Angliji.¹³⁹ Pedagoge je usmerjala tudi država, saj so morali o varovanju koristnih živali učiti naraščaj. Ekološko katastrofo¹⁴⁰ – kot so zapisali pisci skavtske

zgodovine,¹⁴¹ se tako težko pojmuje kot enega glavnih vzrokov za nastanek skavtov na Slovenskem.

Da so meščani izgubili stik z naravo opozarja tudi Bevk v svojem bontonu, a to se je dogajalo konec tridesetih let, ko so skavti na Slovenskem delovali že dobrih 15 let: »Meščani naj vedo, da se kmetje njihovih izletov pogosto bojijo kot kobilic. Kmetu ne delajo samo škodo, ampak tudi žalijo njegov čut do prirode. Tega je meščan v veliki meri že izgubil.«¹⁴² Takrat so skavti že »poteptali« ta meščanski stereotip in drugi dirigent meščanskega bontona – Bodaninus je že nekaj časa skavtom priznaval, da so »pri meščanih in pri kmetih na dobrem glasu, ker vse za seboj spravijo. Zakaj voditelji pazijo, da mladi skavtje za seboj spravijo uso nesnago in vse odpadke, da ne poteptajo travnikov, da ne delajo škode po poljih ...«¹⁴³

Zusammenfassung

WIE DER PFADFINDER PETER VOM LEBEN LERNT

Im zweiten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts versetzte das Pfadfindertum den europäischen Raum in große Begeisterung. Verschiedene europäische Traditionen nahmen das Pfadfindertum auf ihre eigene Art auf und begannen es zu verbreiten. Für das Gebiet, das in weiterer Folge von der Organisation „Savez skauta Jugoslavije“ („Bund der Pfadfinder Jugoslawiens“) abgedeckt wurde, war charakteristisch, daß der Eintritt der Jugend in verschiedene Vereine streng überwacht und wiederholt vereitelt wurde. In Serbien konnte sich die Pfadfinderbewegung planmäßig entwickeln, gemäß den Richtlinien des englischen Gründers der Pfadfinder Baden Powell. Die Pfadfinderbewegung stützte sich auf den Staat und auf den Verein gegen den Alkoholismus. Die Kroaten begannen, Jugendliche, die nichts zu tun hatten, pädagogisch zu entdecken, und boten diesen Jugendlichen nach Art der Sokol-Turnvereine verschiedene Ausflüge, die bald mit der neuen „pädagogischen“ Methode

¹³⁷ Sploh če je šlo za popularno gibanje v politični zaveznici – Angliji, ki je ustanovitelju skavtov podelila leta 1931 plemiški naslov.

¹³⁸ Slovenski narod, 11. 11. 1923, Fridolin Žolna, Skavt.

¹³⁹ Več o varstvu živali na Slovenskem do 1. svetovne vojne primerjaj. Dragica Čoč, Pruski kralj Friderik II. in njegovi vrbci, v: Zgodovina za vse, št. 1, Celje 2000. Treba je poudariti, da je v pedagogiki obveljalo prepričanje, da je vsak deček, ki muči živali, potencialni ropar in morilec.

¹⁴⁰ Beseda ekologija je bila v času, ko je živel, že izumljena, a se ni uporabljala za označevanje takšnih aktivnosti. (Prim.: Ferry, Novi ekološki red, Krtina, Ljubljana

1998 in Donald Worster, The Nature's Economy, A History of Ecological Ideas, Cambridge University Press, Cambridge 1990).

¹⁴¹ Prim: Skavti ..., str. 5.

¹⁴² France Bevk, Lepo vedenje, Gorica 1938, str. 84.

¹⁴³ Bodaninus, Knjiga o ..., str. 191.

des Pfadfindertums verbunden wurden. An der Spitze ihrer „*Dačka izletna družba*“ („Ausflugsverein für Schüler“) standen gemäß der geltenden Gesetzgebung Schullehrer. Die slowenische Pädagogik nahm die Pfadfinderbewegung auf, zunächst zwar etwas verständnislos und in der Hoffnung auf eine bessere Zukunft für die Mittelschüler, die sich in den Wirren des Ersten Weltkrieges nicht zurechtfinden. Auch die Prager fortschrittliche Studentenschaft nahm die Pfadfinderbewegung auf, besonders der Romantiker Hinko Pajer. Die Sokol-Vereine, die sich vor dem Ersten Weltkrieg rückläufig entwickelten, waren mit ihren eigenen Problemen beschäftigt. Der Landeshauptmann als Dirigent der Schulpolitik und derjenige, der die Vereinstätigkeit der Schüler bestimmte, war vor allem mit der Frage beschäftigt, wer in den Schulen den Turnunterricht durchführen sollte, nachdem er das Recht dazu der allzu nationalen Sokol-Bewegung genommen hatte.

Nach dem Krieg war die Konfusion noch größer. Die Sokoli, die stärkste Bewegung im Sport, begannen sich unter großen Schwierigkeiten in einen jugoslawischen Verband zu vereinen. An die führenden Stellen in der Sokol-Organisation kamen Staatsbeamte, vor allem Serben, und die Leitung übernahm ein begeisterter Pfadfinder. Daher begann seit dem Jahr 1919 in der Sokol-Organisation eine Debatte darüber, ob die Sokoli dem schwachen Interesse für den Sokol-Nachwuchs dadurch begegnen sollten, daß sie für den Nachwuchs innerhalb der Sokol-Organisation das Pfadfindertum einführen. Im Kampf der Ideologien siegte 1922 die traditionelle slowenische Sokol-Bewegung nach M. Tyrš. Bereits ein Jahr zuvor, 1921, entstand die jugoslawische Pfadfinderorganisation. 1922 findet man auch in Slowenien erste Ansätze der neuen Bewegung. Unter dem Taktstock der serbischen Methode und der amerikanischen Erfahrungen wurden die Pfadfinder in Celje von einem russischen Emigranten erzogen, während die begeisterten Mittelschüler in Ljubljana von einem tschechischen Pfadfinder, polnischen Ausbildnern und heimischen Intellektuellen gebündelt wurden. Zu Beginn des Jahres 1923 wurde die Dachorganisation der Pfadfinder gegründet, die in Unterorganisationen gegliedert war. Nach dem Vorbild der serbischen und bosnischen Pfadfinder halfen die slowenischen Pfadfinder als Freiwillige bei der Organisation der Versorgung anlässlich einer großen katholischen Versammlung 1923.

Die Pfadfinderorganisation umfaßte ein breites Spektrum von menschlichen Aktivitäten, denen sie sich auf verschiedene Arten anpaßte und sie nachahmte. Das Auftauchen von Pfadfindern in der Literatur der Zwischenkriegszeit beweist, daß die Organisation mehr war als nur ein Zirkel von Schwärmern. Man muß aber hinzufügen, daß auch andere Jugendorganisationen, vor allem die Sokoli, in dieser Literatur vorkamen. Das slowenische Pfadfindertum beinhaltete anfangs Elemente verschiedener Pfadfinderbewegungen, von der polnischen, die gemeinsam mit Pfadfinder-Anfängern in England lernte, bis zu der tschechischen, die sich auch damit befaßte, wie die patriotische Pfadfinderbewegung in die heimische Sokol-Bewegung einzuordnen wäre. Auch von den Serben und Kroaten lernte man. Als die slowenische Pfadfinderorganisation noch keine eigenen Ratgeber herausgegeben hatte, behalf man sich mit Ratgebern der erwähnten anderen Organisationen. Die slowenischen Führer und Ideologen der Pfadfinder wurden zunehmend mit der Bewegung vertraut und bauten sie aus. Dazu trug auch die Konkurrenz des 1925 gegründeten Vereins „*Združenje tabornikov Slovenije*“ („Verband der Pfadfinder Sloweniens“) bei. So erkannte die slowenische Pfadfinderorganisation bereits 1930, daß die jugoslawischen Pfadfinderzeitschriften nicht mehr den Erfordernissen der slowenischen Öffentlichkeit entsprachen, und versuchte deshalb eigene Zeitschriften herauszugeben.

Ein Charakteristikum des alten Jugoslawien waren Massenmanifestationen, die in den Schachteln der Fotografen und der Erinnerung der Kameras dauerhaft verwahrt wurden. Den feierlichen „Umzügen“ der Volkstrachten und der Sokoli schlossen sich auch die Pfadfinder in ihren Uniformen an, deren Hüte und Stöcke sie von den Sokoli klar unterschieden.

Die Begeisterung über das Pfadfindertum wurde in den Städten von Lehrern und Beamten geschürt, von denen auch in der Nachkriegszeit das Vereinsleben noch abhängig war. Die beste Propaganda waren Lager, die auch das weniger urbane Slowenien erreichten und in kleineren Orten die Pfadfinderbegeisterung entfachten. Das öffentliche Auftreten, Sommerlager und zahlreiche humanitäre Aktionen, darunter die besonders gut aufgenommenen Weihnachtsbescherungen für Kinder, vergrößerten das Interesse für die Pfadfinderorganisation in den urbanen Zentren und deren Führungskreisen.

Die Bewegung konnte allen Weltanschauungen entsprechen, da sie sich mit ihrer humanitären Tätigkeit und religiösen Praxis den katholischen Kreisen annäherte, während sie aufgrund des Sports und der Sorge für die Jugend den alten liberalen Kreisen des slowenischen Bürgertums nahekam. Genau das unterschied das slowenische Pfadfindertum vom englischen, das den Denkweisen der Mittelschicht entsprungen war, die keine so scharfen Grenzen zu anderen gesellschaftlichen Gruppen zog wie das unter dem slowenischen Bürgertum nach dem Krieg noch der Fall war.¹ Am größten war die Pfadfinderbegeisterung bei jenen, die professionell oder privat besondere Sorge und Zuneigung gegenüber der Jugend verspürten.

Mit ihren Prinzipien drang die Pfadfinderorganisation oft unbemerkt, aber für ihre Mitglieder und Enthusiasten zur Genüge erfolgreich in die Öffentlichkeit. Sie erzog einen neuen Kader von fähigen Personen, die häufig aus bürgerlichen Kreisen stammten, denen die führende Rolle in der Gesellschaft zugeordnet war. Andere Vereine übernahmen Elemente der Pfadfinderarbeit, während die Pfadfinder wiederum Arbeitsweisen übernahmen, die ihre Führer in anderen Vereinen kennengelernt hatten.

¹ Vgl.: Gillis, Mladina...